

**RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADOŠĀS
AKADĒMIJA**

Pedagoģijas fakultāte
Nepilna laika studijas
Studiju programma "Pirmsskolas izglītības skolotājs"
3. studiju kurss

ZANE ROLOVA

**Pasakas stāstjuma un demonstrējuma nozīmē 1-3 gadu garumā
runas attīstības sekmīšanai**

Kvalifikācijas darbs

Darba autors

Zane Roloņa

V rds,
uzv rds

Paraksts

Darba vadītājs

Doc.

Akadēmiskais
amats

Dr.paed.

Zinātniskais/
akadēmiskais
grāds

Gunta Siliņa-Jasjukoviča

V rds, uzv rds

Paraksts

Saturs

Ievads.....	5
1. B rna runas att st ba otraj jaun kaj pirmsskolas vecum	8
2. Runas att st bas m c bu saturs pirmsskolas programm un runas nov rt šanas krit riji.....	15
3. Pasakas izmantošanas iesp jas b rnu runas att st b pirmsskol	19
3.1. Pasaku izv les pamatojums otraj jaun kaj pirmsskolas.....	19
3.2. Metodiskie pa mieni b rna runas att st bas sekm šanai, izmantojot pasakas.....	26
4. Praktiskais p t jums par pasaku izmantošanu b rnu runas att st šan	30
4.1. P t juma pl ns	30
4.2. Skolot ja tematisk pl na anal ze	31
Literat ras un avotu saraksts.....	48
Pielikumi	50

Anotācija

Darba autors: Zane Rolova

Darba vadītājs: Gunta Siliņa-Jasjukoviča

Kvalifikācijas darbatema: „Pasakas stāstjuma un demonstrējuma nozīme 1-3 gadga bērnam runas attīstīšanai”

Mērķis: teorētiski izziņot un praktiski pētīt pasakas un tās demonstrējuma nozīmi 1-3 gadu vecu bērnu runas attīstīšanai.

Pētnieciskā darba uzdevumi:

1. Raksturot bērnam runas attīstību jaunajās pirmsskolas vecumā,
2. Raksturot runas attīstības mērķu saturu pirmsskolas programmā,
3. Pētīt pasaku izvēli runas attīstīšanai veicināšanai,
4. Apkopot metodiskos pamācības materiālus bērnu runas attīstīšanai.

Pētījuma darba hipotēze: 1-3 gadga bērnam runas attīstība tiek veicināta,

- ja tiek izmantotas vecumposmam piemērotas pasakas;
- ja tiek izmantots pasakas stāstjums apvienojumā ar pasakas demonstrējumu.

Teorētiskajās daļās autore iepazīstina ar bērnam runas attīstību, ar runas attīstības mērķu saturu pirmsskolā, ar runas novirzīšanas kritērijiem, tiek pētītas pasakas, to nozīme bērnam runas attīstīšanai, tiek pētīta pasaku demonstrējuma nozīme pirmsskolas runas attīstīšanai veicināšanai.

Praktiskajās daļās autore pētīta bērnu runu, vadoties pēc kritērijiem. Tiek izmantotas vecumposmam atbilstošas pasakas. Pasakas tiek demonstrētas ar dažādiem uzskates materiāliem, līdz ar to apstiprinās pētījuma hipotēze, ka bērnam runa tiek veicināta, izmantojot pasakas atbilstoši vecumposmam un izmantojot pasaku demonstrējumu.

Pētījumā tika pierādīts, ka tiek sekmēta bērnam runa izmantojot vecumposmam atbilstošas pasakas un to demonstrējumu.

Annotation

The author: Zane Rolova

Work manager: Gunta Siliņa-Jašukoviča

Qualification work theme: „Tales narration and demonstration importance 1-3 years old child's speech developmental promotion”

The aim: theoretically explore and practical investigate tales and its demonstration role of 1-3 years old child's speech development.

Research tasks:

1. Describe the child's speech development the latest pre-school age,
2. Describe speech development the content of teaching preschool program,
3. Explore the tales of speech development,
4. Summarize methodological techniques in children's speech development,

The research working hypothesis: 1-3 year old child's speech development is promoted,

- if used in the appropriate age tales;
- if used in fairy-tale narrative and tales demonstration.

In the theoretical part the author presents with child's speech development, with speech development training content in pre-school, with speech evaluation criteria, are studied tales importance of children's speech development, being studied fairy demonstration value in pre-school speech development.

In practical part the author explore a child's speech by criteria. Are used in the appropriate age tales with a variety of visual materials, it is proved that tales demonstration and choosing according to age group tales, is developing a child's speech.

The study demonstrated that is promoted to a child's speech using tales and fairy tales demonstration.

Ievads

No neatminamiem laikiem, cauri gadu simtiem un t kstošiem cilv ki ir sacer juši, st st juši un no paaudzes paaudz nodevuši pasakas- taj s ietverot gan zin šanas par ikdienas situ cij m, gan t los iet rpjot izpratni par mor laj m v rt b m, dz ves likumsakar b m, cilv cisko likte u daž d bu. Pasakas ir neat emama un neaizst jama b rn bas sast vda a, jo t ir b rnam dv seles bar ba. Staig jot pa pasaku pasauli, b rns non k savas dv seles labirintos, kur, t pat k burvju mež , ir viss- alkas p c varo darbiem un ar bailes, m lest ba un ar dusmas- t tad j tu haoss (Golubina, 2007). Pasakas b rnos raisa m lest bu, interesi un zin tk ri par dz vi. Pasakas var s kt st st t b rni am, jau atrodoties mammas v der . Pasaku st st šana ir lielisks veids, k b rniem m c t dz vi un k nodot svar gu pieredzi, svar gu padomu. B rni pasakas uztver vislab k, jo l dz 12 gadu vecumam dz vo ma isk simbolu pasaul . B rnu dom šanas process notiek caur emocion li spilgtiem t liem, caur bag t gu valodu.

Ko gan pasaka var m c t? Pasakas sp j att st t b rna valodu, un t s izraisa interesi par las šanu, tiek m c ta tautas kult ra un trad cijas, att sta b rna emocion lo pasauli, att sta b rna izt li, m ca mor les principus un v rt bas. Pasakas v l arvien b s svar ga cilv cisk s izaugsmes sast vda a- ne tikai k past sts pirms miega, bet k sirds gudrs veids, k no paaudzes paaudz nodot pieredzi, izpratni par pasaul notiekošo. Pirmos priekšstatus par dz vi b rns g st no apk rt jiem cilv kiem, liter rie darbi tos papildina, t p c svar gi ir p rrun t un analiz t liter ros darbus, t var uzzin t b rna attieksmi pret dzird to.

Tiek uzskat ts, ka valoda ir viss, kas b rnam atrodas visapk rt , tas, ko m te un t vs st sta, run sav starp veicina b rna runas att st bu, ja b rnam tiek las ta pasaka, ar t veicina valodas att st bu, t p c ir svar gi b rnam las t priekš pasakas, un ir svar gi, lai b rns pats lasa pasakas, tas veicina pilnv rt gu att st bu.

Pasaku st stot vai lasot, starp run t ju un klaus t ju veidojas patiesa tuv ba. Lasot b rniem pasakas, b rni atk rto dzird tos v rdus, fr zes vai teikumus, kuri ir patikuši, vai tie ir piesaist juši visvair k uzman bas. L dz ar to ir svar gi pasaku las t ne tikai t laini, žestikul jot, bet gan ar demonstr jot to. B rns, t d veid , pasakas t liem ir tuv k, vair k att lo dzird tos v rdus. B rna att st ba notiek caur daž d m aktivit t m, svar gi, lai b rns jau no maz m dien m g tu priekšstatu par cilv ciskaj m v rt b m- gan t m, kas att sta pr tu (intelektu l s v rt bas), gan t m, kas bag tina sirdi (gar g s v rt bas).

Pirmos priekšstatu par dz vi b rns g st no apk rt jiem cilv kiem, liter rie darbi tos papildina, t p c svar gi ir p rrun t un analiz t liter ros darbus, t var uzzin t b rna attieksmi pret dzird to. Str d jot pirmsskolas izgl t bas iest d (turpm k tekst PII), ar b rniem vecum l dz 3 gadiem, bieži n kas saskarties ar situ ciju, kad latviešu valodas rota nodarb b s lasot pasakas,

tr kst uzskates materi lu. B rniem tr k z d interese, ja skolot js pasaku tikai lasa vai st sta. Gad jumos, ja tiek izmantots ilustrat vs materi ls, b rnu v rošanas un klaus šan s notur bas l menis tiek paaugstin ts. B rni izr da v lmi pasaku ar t s demonstr jumu atk rtot v l, un ar paši iesaist s pasakas st st šan , att lošan . M sdien s, kad visa pasaule ir aiz emta, p r emta ar inform cijas tehnolo ij m, ir v rts atgriezties pie p r baud t m v rt b m – pie gr mat m, pasak m, st stiem, dzejo iem. Tie bag tina b rna valodu, izt li, dom šanu.

Temats: Pasakas un tās demonstrējuma nozīme 1-3 gadus veciem bērniem runas attīstības veicināšanā

Pētījuma objekts: 1-3 gadu bērnu runas attīstība

Pētījuma priekšmets: Pasaku izmantošana runas attīstīšanas veicināšanā

Pētījuma mērķis: Pētīt pasakas un tās demonstrējuma nozīmi 1-3 gadu vecu bērnu runas attīstīšanā

Hipotēze: 1-3 gadu bērniem runas attīstība tiek veicināta,

- ja tiek izmantotas vecumposmam piemērotas pasakas,
- ja tiek izmantots pasakas stāstījums apvienojumā ar pasakas demonstrējumu.

Pētījuma uzdevumi:

1. Raksturot bērniem runas attīstību 2.jaunākaj pirmsskolas vecumā,
2. Raksturot runas attīstības mērķu saturu pirmsskolas programmā,
3. Pētīt pasaku izvēli runas attīstības veicināšanā,
4. Apkopot metodiskus pamācības mērķus bērnu runas attīstības sekmīšanai,
5. Veikt empirisku pētījumu,
6. Apkopot secinājumus,

Pētījuma bāze:

X pirmsskolas bērni

1. Bērņa runas attīstība otrajā jaunākaj pirmsskolas vecumā

paši svarīgās cilvēciskās valodas attīstības posms ir maza bērna pirmie gadi, jo tad izveidojas individuālā pirmā valoda un priekšstats par valodas sistēmu vispār. Reiz ar bērņa pirmo valodu attīstījušies un nostiprinājušies arī daudzi jūdzieni un uztvere par apkārtni un pasauli (Reid-Dravinska, 1982). Jau pusgada vecumā bērns saprot daudzus no izteicieniem, ko viņš dzird savā apkārtnē; bieži vien viņš atbild uz vecāku jautājumiem vai mudinājumu ar attiecīgām kustībām vai žestiem. Bērni mēģina runāt atdarinot to, ko viņi dzird. Viņu apkārtnes pasaules izpratne veidojas no tā, ko pieaugušais bērnam pastāsta. Tāpēc ir svarīgi runāt ar bērniem, izskaidrot un atbildēt uz viņu jautājumiem. Lai veicinātu bērnu valodas attīstību, varam nosaukt vārdus un aprakstīt apburtiņu ikdienā esošās lietas. Norāda vai pieskaršanos tam priekšmetam, ko varam nosaukt, dod bērnam iespēju sasaistīt dzirdēto vārdu ar pareizo priekšmetu (Malciūt, Pomerleau, Seguin, 2004).

Psihologi par agrāno bērnu sauc bērņa attīstību no 1 līdz 3 gadu vecumam. Šo laiku posmu mēdz dēvēt arī par mazbērņa vecumu. Šim periodam ir jēgta vislielākā uzmanība, jo šajā laikā sāk attīstīties bērņa personības galvenās kvalitātes, tādās kā ES koncepcija (Svences, 1999). Bērniem šajā vecumā patīk klausīties pasakas, dzejoļus, stāstus. Tam liela nozīme runas, gribas, atmiņas, domāšanas un iztēles attīstīšanai. Tāpēc vecākiem, pedagogiem iesaka bērnus pieradināt un ieinteresēt klausīties pasakas un stāstus. Tas palīdz realitāti uztvert ne tikai ar sajūtu orgāniem, bet arī idejā plašāk, ar iztēli palīdzību (Svences, 1999). Runas attīstība ir saistīta ar visu kognitīvo procesu attīstību. Šajā laika posmā bērns aktīvi iepazīst apkārtni un pasauli. Viņš ir sīcis patstāvīgi staigāt, līdz ar to bērņa uztveres jomā ir daudz vairāk nepazīstami priekšmeti, kurus nepieciešams izzināt – aptaust, darboties ar tiem. Par vadošo psihiskās attīstības darbību kļūst arī priekšmetiskā manipulācija – darbs ar priekšmetiem. Priekšmetiskajai darbībai ir izšķiroša nozīme bērņa runas un iztēles procesu attīstībā. Apskatot, izpētīt priekšmetus, lietas, iepazīstot apkārtni, bērns pamazām apgūst dzimstās valodas pamatvārdus. Darbojoties un socializējoties bērns pakāpeniski apgūst jaunu iztēli un papildina savu vārdu krājumu. Valodas apgūšanas pamatnosacījums arī ir vārdu apgūšana, to krājuma paplašināšana un aktivizācija – iekļaušana runas lietojumā. Pakāpeniski bērns apgūst pareizo vārdu nozīmju izpratni un sīkto lietotā pareizo izteiksmi (Golubina, 2007).

Pirmā dzimstās valodas beigšanās un otrā dzimstās valodas sākums, bērns apgūst konkrētu priekšmeta vai parādības nosaukuma apgūšanas – piemēram – „vāze” – šis nosaukums tiek attiecināts tikai uz to

v zi, kas tiek aplkota; no otr dz ves gada b rnam run att st s pirm visp rin šan s pak pe- sugas v rdu apguve- tas veidojas k kop jais, l dz gu priekšmetu, darb bu vai par d bu nosaukums; ap tr s gadu vecumam b rnam run att st s otr visp rin šanas pak pe, piem ram, m beles- gan kr sli, gan galdi, gan skapji.

Runu b rni apg st apbr nojami tri, paši p c tam, kad vi i ir s kuši paši izrun t pirmos v rdus. 2,5 gadu laik b rns att st s no pašiem primit v kajiem izteicieniem l dz prasmei apzin ti izteikt domu. To var att lot š d sist m : 1.gads- pirmie apzin tie v rdi (mamma, t tis, j , u.c.), b rns saprot daudzus no izteicieniem, kurus vi š dzird ik dienas sav tuv kaj apk rtn ; 1,5 gadi- divu v rdu kombin cijas (dzert sulu, mana mamma, u.c.), b rns apg st v rdu saska ošanu teikum , valod lietojam s v rdu galotnes. Vienk ršie teikumi paplašin s, v l ir daudz k du, bet b rns jau prot lietot dat va loc jumu, vi š s k loc t darb bas v rdus. B rns lieto apm ram 20-30 paš bas v rdu, ta u v l ne vienm r tos saska o ar lietv rdu(Hada onoka , Sta e , 2002). B rns, lai izteiktu savas vajadz bas, dr z k lieto v rdus nevis žestus; prot jaut t ar pareizu inton ciju. No 2 l dz 2,5 gadi- gar ki izteicieni (t p c es raud ju, liec z muli tur, u.c.), šo vecumposmu sauc par monolo isk s runas att st šan s vecumu, jo lasot b rnam priekš pasakas, dzejo os, u.c. att st s monolo isk runa. Monolo isk runa ir uz sevi v rsta runa. T var b t v rsta ar uz citiem, piem ram, ja b rns sarun jas ar ka i vai lelli (b rns pied v dz vniekiem t das pašas paš bas, k das piem t cilv kiem). Monolo iskaj run j prot koncentr t domas uz galveno, runa veidojas emocion la, ar izteiksmi. Šaj vecumposm rakstur gs ir ar „k p c šu” vecums – b rns ir akt vs, vi am viss interes . Vi š visu grib pataust t, ieraudz t, saklaus t. B rns s k apg t pal gv rdus, s k veidot saliktus teikumus. Runu papildina pieder bas vietniekv rdi „mans”, „mana”. B rns saska o lietv rdu ar paš bas v rdu, s k lietot divdabjus. B rni m c s run t, klausoties vi iem teiktajos v rdos. Vi i m ina atdarin t t s valodas ska as, ko dzird l dz j tams, ka vi u veidot s ska as arvien vair k atg dina pieauguš cilv ka valodas ska as. Bieži run joties ar b rnu sarunas form , tas ir, lietojot sas fr zes, starp kur m ietur tas pauzes un rosinot vi u pašu piedal ties šaj sarun ar ska m un žestiem, pieaugušais pal dz att st t komunic šan s prasmes. Sarun šan s ar b rnu ir soci las un emocion las pieredzes veidošana (Chapman,R. 2000,35).

3 gadi- runu veido teikumi, b rni sarun jas, bet ne vienm r atbild. Tr s gadu vecum b rna runa saglab situat vu raksturu. T ir ekspres va, fragment ra un agramatiska. St stot sarunu biedram par kaut ko redz tu, kas vi izrais jis emocion lus p rdz vojumus, tr sgad gs b rns run sos, aprautos teikumos, daudzst st st juma deta as aizst j ar žestiem un t lojš m kust b m, bieži vien aizst jot priekšmetu nosaukumus un cilv ku v rdus ar vietniekv rdiem. Treš gada beig s b rns jau ir apguvis situat vo runu, l dz ar to var past st t, ko redz jis, vai uzzin jis, ko v las. B rns ir sp j gs uztvert vienk ršas pasakas, st stus, atbild t uz jaut jumiem.

S kot ar pirm gada beig m, b rniem jau ir izveidojušies priekšstati, kas ir kas tuv kaj apk rtin un k to sauc. Nov rojumi liecina, ka visi b rni valodu neapg ts vien di tri un piln gi vien di. Individu l s atš ir bas ir lielas, j tama starp ba šai zi v rojama ar starp b rniem, kas aug tai paš imen un š ietami ir oti l dz gos apst k os. Vesels, norm ls b rns var iem c ties jebkuru valodu, ko run vi a imen . Treš gada laik b rni vair k izmanto dialo isko runu, kura notiek starp diviem vai vair kiem cilv kiem. Dialo iskaj run svar ga ir prasme noformul t un uzdot jaut jumus, atbilstoši teiktajam veidot atbildi, j sp j uztur t sarunu, papildinot sarunu biedra teikto vai labojot to. J prot atbilstoši vecumam pamatot vai aizst v t savas domas

Akt vais v rdu kr jums pieaug un izsmalcin s pamaz m, pie tam noteikt sec b . Starp pirmajiem v rdiem, ko s k lietot mazais b rns, p rsvar ir lietv rdi (un izsauksmes v rdi, paši, ja tos sarun s ar vi u lieto ar pieaugušie). V l k pašiem pirmajiem v rdiem pievienojas ar k das verbu formas, turpretim krietni v l k b rns s k lietot personiskos un pieder bas promen tus, k ar skaitle us. Daudzi b rni v l divu vai tr s gadu vecum , par sevi, run jot, saka, piem., „J n tis grib”, „J n tim s p”, u.c. Reiz ar valodu att st s ar j dzienisk dom šana Puškarevs, 2001). Dzird t v rda noz me b rnam atkl jas ,izejot no attiec g s situ cijas, un t d b rns viegli var p rprast v rda sto noz mi. T rodas vai nu noz mes sašaurin jums, vai k dains paplašin jums. Nepareizi paplašinot norm lv rdus piem. „mamma”, b rns s k d v t kuru katru sievieti; „vau-vau” tiek attiecin ts ne tikai uz suni, bet ar uz daudziem dz vniekiem. Mazs b rns psihiski v l nav tikt l nobriedis, lai var tu uztvert abstraktu domu. Vi š interese koncentr jas ap to, kas turpat tuvum ir redzams, dzirdams, aptaust ms. No 2 gadu vecuma b rnam ir akt va interese par visu. Vi š visu grib zin t, pataust t, ieraudz t, saklaus t. Ta u 2 gadu vecum pas vais v rdu kr jums v l ir liel ks nek akt vais- tas ir 3 reizes liel ks nek akt vais. S kum , m coties run t, b rns vienk rši r da ar roku uz lietu, kas vi u interes , un gaida, ka pieaugušais to nosauks. B rni s kum lab k rea nevis uz v rdu noz mi, bet uz situ ciju, ar ko v rds saist jies vai pašlaik saist s. V rdu b rns uztver kop ar žestiem, m miku, balss inton ciju.

No 1,5 gadu vecuma b rni paši s k pras t, kas ir tas, k to sauc. 1,5 gadu vecum b rns ir apguvis 30- 90 v rdu, bet lieto tos maz. P c 1,5 gadu vecumam seko l ciens runas att st b ; p c 2 gadu vecuma b rns jau zina ap 300 v rdus- saliek kop divus v rdus, uzrun sevi ar v rdu, prot izteikt vienk ršus jaut jumus ar pareizu inton ciju, b rns uztur sarunu, reiz m ar prieku run , uzdod jaut jumus; 3 gadu vecum 1500 v rdus- lieto teikumus 3-5 v rdu garum , ar pareizu gramatisko uzb vi, izsak s par pag tnes un n kotnes notikumiem, lieto „es”, kad run par sevi, b rns sp j uztur t sarunas ar jaut jumiem, piem ram- „kas”, „kur”?. B rns prot nosaukt savu v rdu, dzimumu, vecumu; 80% runas ir saprotama.

Mazb rna vecuma posm b rns apg st pašu valodi u jeb „auk u valodu”. T atš iras no parast s valodas ar patn ju v rdu kr jumū, izrunu, inton cijū, to pavada žesti un m mika. paši apz m jumi ir b rnam tuv kaj m liet m: dienam, rota liet m, tuv kajiem cilv kiem, dz vniekiem, utt., piem ra, „ amm t”, u t”, „m -m ”, u.c. k das darb bas nenosauc to liter rajos nosaukumos, bet paši: „tu-t ” (nav), „op ” (pacel mani), utt. Cik gan unik ls ir cilv ks, cik daudz tam ir j iem c s, j pieredz, j piedz vo, lai izaugtu par socializ tu personu.

Galvenie psihisk s att st bas sasniegumi no 12 m nešiem l dz 3 gadiem:

Izzi a: 1gads – saprot runu, pas vais v rdu kr jums ir liel ks nek akt vais; 2 gadi – akt v s runas izmantošana, izpratnes att st ba; 3 gadi – runas izveidošana, pirm s t lain s dom šanas paz mes, att stoties izt lei; sevis atdal šana no r j s pasaules; priekšmetu veseluma, lietu k rt bas apj gšana (Svence , 1999). Guna Svence izp tot runas izpausmju r d t ju kvalitāt v s atš ir bas pirmsskolas period , uzskata, ka noteikti j run par situat vo un kontekstu lo runu. Jaun kaj pirmsskolas period , kad b rns ir sp j gs veidot primit vu st st jumu (t saucamo faktu st st jumu), vi a runa ir situat va. Tas noz m , ka b rns monolog izmanto dialoga elementus un lieto valodas l dzek us un apz m jumus, kas saprotami, tikai zinot konkur tus apst k us. Pirmsskolas vecum v rojama pak peniska p reja no pieaugušo ierosin ta st st juma uz b rna patst v gu st st jumu. Tas noz m , ka 3 gadu vecum pieaugušie b rnam uzdod jaut jumus, uz kuriem vi š atbild. Paplašinoties b rna v rdu kr jumam un pilnveidojoties vi a runas sintaktiskajai un gramatiskajai uzb vei, st st jums k st arvien patst v g ks, respekt vi, b rns jau pats v las apk rt jiem kaut ko past st t. Vajadz ba iem c ties run t un ar jaut t ir saist ta ar runas noz mi katra b rna dz v , ko rada un stimul pieaugušais- vec ki, pedagogi. Viens no svar g kajiem nosac jumiem, kas liek b rniem att st t savu runu un run t- uzdodot jaut jumus, atbild t uz tiem, ir vajadz ba kaut ko pateikt, uzzin t. Jo vair k b rns att sta savu runu, jo bag t ks ir vi a v rdu kr jums, jo plaš k un elast g k att st s b rna dom šana- v rdi rosina jaunus dom šanas mode us, rada asoci cijas, kas paši izteikts ir otraj jaun kaj pirmsskolas vecum . Pirmsskolas vecum b rni apg st tos v rdus, kas ir dzimt s valodas v rdu kr juma pamat . B rna v rdu kr jums ir atkar gs no b rna att st bas l me a- izzi as procesa, uztveres, dom šanas un atmi as sp j m. Pirmsskol , kad b rni darbojas un socializ jas ar vienaudžiem, b rni pak peniski apg st jaunu izzi u, papildina savu v rdu kr jumu. Valodas apg šanas pamatnosac jums ar ir v rdu apg šanas, to kr juma papildin šana un aktiviz šana- iek aušana runas lietojum . Tas ir paši svar gi pirm s un otr s jaun k s pirmsskolas vecuma b rniem, jo tad tiek aktiviz ta runa, l dz ar to, v rdu kr jumam ir b tiska noz me runas att st b . Lai veicin tu b rna runas att st bu ir nepieciešamas papildin t b rna v rdu kr jumu, lai to var tu sekm gi izdar t ir izvirz ti vair ki uzdevumi- pedagogam ir nepieciešams: nostiprin t un preciz t b rna v rdu kr jumu; aktiviz t b rna v rdu kr jumu; bag tin t b rna v rdu kr jumu; iem c t

b rniem jaunus v rdus, kurus ir gr ti apg t patst v gi; b rnam ir j pag st v rdi, kas izsaka b t bu, j prot izteikt savas domas. V rdu kr juma bag tin šanai, pedagogs izv las atbilstoši t mai v rdu kr juma minimumu gan nodarb bu laik , gan sarun s.

B rna valoda t s pirms kumos ir saj tu un p rdz vojumu izteiksmes l dzeklis. No p rdz vojuma izteiksmes valoda att st s par domas izteiksmes l dzekli. Šo att st bu galvenok rt nosaka b rna apk rt j vide, pirm mk rt m imene. Ja b rnam neb tu izdev bas augt un att st ties cilv ku sabiedr b , vi a valodas att st ba apst tos. M tes valodas ietekme visspilgt k atspogu ojas b rna saist taj run (st st jumos), k ar b rna run . Tas savuk rt v lreiz nor da uz valodas soci lo noz mi. Bez soci l faktora valodas att st bu un pilnveidošanos b tiski ietekm ar psihes att st ba. Šo aspektu pastiprin ti p t jis krievu psihologs evs Vigotskis. Latvij p t jumi par pirmsskolas vecuma b rnu saist t s runas att st bas patn b m ir veikti galvenok rt pedago ij , tie virz ti uz nepieciešam bu izzin t saist t s runas veidošan s meh nismu.

Att st s ar fonem tiks runa- gramatisko formu saska ošana. No tr s gadu vecuma ir apzin ta apzi as kontrole p r to ko saka. Tr s gadu vecum b rni s k ieklaus ties, ko sav starp run pieaugušie, runas att st bu šaj vecum saista ar saskarsmi, jo bez saskarsmes runa nevar att st ties. J em v r , ka b rns 3 gadu vecum v l nav sp j gs izpild t darb bas p c sarež t valod dotas instrukcijas, k ar nesp j izdar t izv li, ja j izv las no vair kiem variantiem. T p c psihologi iesaka, run t ar b rnu vienk ršos teikumos, neiek aujot run sarež tus jaunv rdus, vai gluži otr di- vecv rdus.

Viena no svar g kaj m valodas, runas funkcij m ir sazin šan s funkcija. Par to cik oti m s v lamies izteikt citiem savas domas, kaut ko past st t, apspriest, sa emt inform ciju, dal ties pieredz , paust emocijas, liecina jau maza b rna pirmie centieni kaut ko pav st t p r jiem cilv kiem. Mazb rna vecum b rns ir gan pasaules apguves, gan valodisk s pieredzes s kum , un t p c vi a ce š uz valodu ir daudz sarež t ks(Markus, 2003). B rni piln gi objekt vi k d s, gan izv loties valodas l dzek us no jau zin majiem, gan veidojot jaunus, kuru pamat tiek likta izpratne par k du skanisko, semantisko vai gramatisko l dz bu ar jau valod esošo. Autore Dace Markuss uzskata, ka :”Apg stot pasauli, dz vi, valodu, b rns ir radošs, un tieši š paš ba, manupr t, auj vi am b t cilv kam”(Markuss, 2003, 10). Valoda ir gan vec ku, gan b rna darbar ks, to izmanto, lai nodotu inform ciju, izskaidrotu, kop gi organiz tu sadz vi, lai b tu savstarp ji sadz visk , emocion l un intelektu l mijiedarb ba (Narnicka, Fjodorova, 1996).). Pa mieni, kas veicina run šanu, valodas att st bu: Lai att st tos b rna valoda, svar gi, lai b rns augtu ar valodu bag t vid . Liela noz me ir tam, ka pedagogs, vec ki skaidri run . Ja b rns izrun v rdu nepareizi, ieteicams šo v rdu atk rtot pareizi, l n m un skaidri; Lietot kop ar v rdiem žestus un kust bas, b rniem viegl k atcer ties jaunos v rdus, ja v rdi tiek pateiktu izmantojot vizu los l dzek us; ar izt lošan s sp l m b rns var paplašin t savu v rdu kr jumu,

priekšmets j novieto- uz, zem galda, utt. Vietniekv rdi- apg stami vingrinot nor d t uz person m vai pieder bu- t bumba ir liela, bet t bumba maza- š s darb bas var s k b rni apg t jau pirmaj jaun kaj pirmsskolas vecum .

Secinājumi: - runas att st ba s kas jau b rna otraj dz ves gad , tom r b rnam izrun jot pirmos v rdus, jau att st s runa, valoda. 3 gadu vecums uzskat ms par oti svar gu posmu valodas apguv . Saska ar Montesor uzskatiem, 2-3 gadu vecum iest jas valodas att st bas sensit vais periods- b rns klaus s , uztver, atdarina, imit un vingrina runas org nus. Ja vi am š iesp jas tiek liegtas, tad turpm k valodas att st ba tiek kav ta. Pirmsskolas period pak peniski notiek p reja no situat v s uz kontekstu lo runu. Runas att st ba ir cieši saist ta ar kognit vo att st bu, v rdu kr juma paplašin šanos un uzkr šanos. Svar gi ir rad t ar valodu bag tu vidi, lai dzirdam valoda ir pareiza, skaidri izrun ta. Pedagoga runas pareiz ba un leksikas bag t ba ietekm un sekm gramatiski pareizas runas veidošanos, jo šo runu cenšas atdarin t b rni.

2. Runas attīstības mērķu saturs pirmsskolas programmā un runas novērtēšanas kritēriji

Pašreiz pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstībai tiek veltīta liela uzmanība un izvirzītas augstas prasības. Runas attīstīšana ir viens no centrālajiem pedagoga uzdevumiem, kas veicams darbā ar pirmsskolas vecuma bērniem. Runas attīstīšana ir viens no intelektuālās attīstības līdzekļiem. Tās nosaka ar vispārīgo attīstību (domāšanu, jētu pasaules vērtību orientāciju, utt.). Pirmsskolas vecumā veidojas un attīstās dieloģiskā un monoloģiskā runa. Sagatavojot bērnus skolai, centrālajiem jautājumiem ir monoloģiskā runa (Boša, 1999). Bērnam jāprot sarunāties, virzīt domu atbilstoši sarunas tematam, veidot atbilstoši gramatiskajām normām, izteiksmīgi runāt. Stāstprasmes veidošana ir augstākais mērķis bērnu runas attīstīšanā pirmsskolā. Tā ietver gramatiski pareizas runas veidošanu, noteiktu aktīvo vārdu krājumu, kā arī uzturēt runu, izvēloties precīzas vārdu nozīmes, kā arī izmantot lainu izteiksmes līdzekļus. Svarīgs runas attīstības darba virziens, kas palīdz veidot labi attīstītus stāstprasmi, ir skaņu izrunas kultūra.

Runas pilnveidošanai ir jāveicina runas vide. Dabiskā runas vide ir visa ar runu saistītā bērna apkārtnē. Runas vide, kuru paši runas attīstības nodarbības organizatori pieaugušie, bērnu audzinātāji skolotāji, ir mērķtiecīga runas vide. Galvenais veids mērķtiecīgas runas vides radīšanai ir runas attīstības nodarbības. Tai pakārtotas visas organizētās runas situācijas ar konkrētu pedagoga izvirzītu uzdevumu. Runas attīstīšanai darbs veicams šādos virzienos:

1. Skaņu izrunas kultūras veidošana;
2. Vārdu krājuma paplašināšana un aktivizācija;
3. Gramatiski pareizas runas veidošana;
4. Stāstīšanas mācīšana.

Plānojot darbu runas attīstības nodarbībai, izvēloties metodes un paņēmienus, nodarbībām jācenšas organizēt tā, lai katra uzdevuma risināšana būtu organiska sastāvdaļa veselumam, kuru apvieno bērniem zināmais un jauns. Pedagogam ir jāapzinās, ka valoda ir instruments, kas nosaka bērnu attīstību. Pedagoga pienākums ir saskatīt katrā bērnam individuālos sasniegumus un censties tos stimulēt. Stāstīšanas mācīšanas darbības, runas attīstīšanai pirmajam un otrajam jaunajam pirmsskolas vecumposmā - pedagogs rosina bērnus atbildēt un jautājumiem; mudina bērnus sarunāties ar vienaudžiem un pieaugušajiem; pedagogs sniedz pareizu runas paraugu, mudinot bērnus atkārtot; vingrināties atdarināt dzirdamās skaņas, skaņu savienojumus un vārdus, attīstot spējas atdarināt balsis intonāciju; bērniem jāvingrinās stāstīt par to, kas ir, par cilvēka dabību; jāraksturo rotaļietas; jāvingrinās atstāstīt savu pieredzi; jā

j vingrin s atst st t p c dzird t materi la; j vingrin s klaus ties un atst st t. Ja tiek iev roti šie nosac jumi, b rna valoda, pareiza izruna s k att st ties daudz tr k. Viens no st st tm c šanas pa mieniem, ir pedagoga paraugs. Pedagoga st st juma paraugs ir viens no st st juma variantiem, vis s vecuma grup s. Jaun kaj pirmsskolas vecuma grup , tam j b t pirms b rnu st st juma, vi u ierosin šanai. Piem ram, jaun kaj pirmsskolas vecuma grup , pedagogs past sta par ka i, k ds tas izskat s pedagogam, bet p c tam, b rni st sta katrs par savu ka i. L dz gi var st st t par rota lietu l ci, tikai šaj gad jum lietder gi izmantot vair kus rota lietu l us, lai b rni var tu izv l ties, par kuru st st t. L dz ar to, b rnu st st jumi b s motiv ti, jo vi i katrs st st s par citu l ci, b rni var s sal dzin t katra st st šanu (Boša, 1989).

Balstoties uz pirmsskolas vecuma b rna sensorisk s att st bas patn b m, j izveido didaktisko un sensori att stošu l dzek u kl sts, kas sekm tu valodas att st bu ar daž du uzskates, rota l dzek u un praktiskas darbošan s iema u izmantošanu valodas st r t .. To kl stam ir j b t plašam un daudzveid gam. Valodas att st bas st r t j b t pieejamiem daž diem uzskates materi liem, daudz m ilustr t m paz stamu pasaku gr mat m, burtiem, u.tml.

Jaun kaj pirmsskolas grup , b rnu runas att st šana saist s ar ar pedagoga prasmi sarun ties ar b rnu, jo runas att st ba s kas ar emocion lo saskarsmi ar pieaugušo. J cenšas atrast t du sarunas tematu, lai b rns atrais tos, lai vi am rastos v l šan s sarun ties, jaut t, spriest. T tad, svar gs ir ar pedagoga darbs, lai b rna runa att st tos, l dz ar to izvirz s vair kas pamatpras bas, kas j iev ro- pedagogam vienm r j prot ar b rnu parun ties, j stimul jaut jumi, j cenšas uz tiem atbild t, j izv las metodes, kas nodrošina katra b rna runas aktivit ti nodarb b s un rpus nodarb bu laik , j redz katra b rna izaugsme, j stimul to ar pozit vu emocion lo saskarsmi (Boša, 1989).

Pirmsskol runas att st ba tiek noteikta un pl nota p c vadl nij m, kuras ir pieejamas katr b rnu dz , katram pedagogam. Pirmsskolas izgl t bas m c bu satura programma ir paredz ta m c bu satura apguvei b rniem l dz sešu gadu vecumam, stenojot pirmsskolas izgl t bas programmu. Programmas saturs izstr d ts b rna att st bas veselum p ctec bas nodrošin šanai, pamatojoties uz pedagoga un b rna mijiedarb b sasniezamo rezult tu. Programmas pedago isko, psiholo isko un filozofisko pamatojumu veido hum nistisk s mijiedarb bas modelis un komunikat vais didaktiskais modelis, iev rojot hum n s pedago ijas pamatprincipus. Programmas paraugs veidots, pamatojoties uz rota u k vadošo darb bas veidu pirmsskol , kuru izmantojot, b rns p r em sabiedr b uzkr to pieredzi, apg st zin šanas, prasmes, veido attieksmes, pilnveido savu pieredzi, patst v gi darbojoties un izzinot sevi, dabu un sabiedr bu. Pirmsskolas vecuma b rnu att st ba norit nevienm r gi, t p c, pl nojot pedago isko procesu, nepieciešamas nov rt t b rna fizisko, soci lo un psihisko att st bu. Lai gan b rna vecumam nav tiešas saist bas ar b rnu att st bas pak pi, programma, nosaka pl noto

rezultu p c att st bas pak pes. 1.pak pe-l dz diviem gadiem, 2.pak pe-no diviem l dz trim gadiem, 3.pak pe-no trim l dz pieciem gadiem, 4.pak pe-no pieciem gadiem l dz sešiem gadiem. Pirmaj jaun kaj un otraj jaun kaj vecumposm atbilst 1.pak pe un 2.pak pe. Vadl niyu pl notais rota nodarb bu m r is latviešu valod : sekm t b rnu izpratnes veidošanas par valodu k dom šanas, savstarp j s sazin šan s un radoš s pašizpaušmes l dzekli. Pl notie uzdevumi: paplašin t v rdu kr jumu; iepaz stin t ar latviešu tautas folkloru, dai literat ru; att st t st st tprasmi; att st t prasmes saklaus t un saprast dzird to. B rniem 1.pak p ir j klaus s skolot ja run , j m c s klaus ties tautasdziesmas, pasakas, dzejo us, st stus. Run šan v lams ir atdarin t apk rtn dzirdam s ska as, j vingrin s pareizi izrun t patska us, nosaukt dažus zin mus priekšmetus, nosaukt tuvus cilv kus (mamma, t tis), izmantot run apg tos v rdus. B rniem 2.pak p ir j klaus s si dzejo i, pasakas, emocion li j uztver dzird t pasaka, st sts, dzejolis. B rniem ir j m c s paust emocion lu attieksmi pret dai darba t liem. 2.pak p b rni jau m k nosaukt tuv ko cilv ku v rdus, nosauc lietv rdus, lieto paš bas v rdus, prot atbild t uz jaut jumiem par to, ko redz, dzird, dara. Izr da interesi par gr mat m, klaus s, v ro k pieaugušie lasa (bolti a, Bula-Bitiniece, Gorja kina , 2012). Vadl nijas ir lielisks pal gs noteikt m c bu satura apguvei.

Lai sekm gi organiz tu pedago isko procesu, skolot jam regul ri j nov rt , kas izdevies, kam atk rtoti j piev rš uzman ba, kas j dara t l k. Pirmsskolas izgl t bas apguves v rt šanas k rt bu un pirmsskolas izgl t bas satura apguves pl notos rezult tus nosaka Ministru kabineta 2010. gada 3. augusta noteikumi Nr. 709 „Noteikumi par valsts pirmsskolas izgl t bas vadl nij m”. Ar b rnu runa tiek v rt ta p c vadl nij s noteiktaj m pras b m. Pedago v rt b rna fizisko, psihisko un soci lo att st bu, p c vadl nij s noteiktajiem krit rijiem. Runas att st ba tiek v rt ta pie psihisk s att st bas.

Krit riji, p c vadl nij s noteiktajiem, kas auj nov rt t 1-3 gadus vecu b rnu runas att st bu pasaku st st šan un demonstr šan :

1.pak pe:

1. atdarina apk rtn dzirdam s ska as;
2. izmanto run apg tos v rdus;
3. ir pietiekams v rdu kr jums (atbilstoši vecumposmam) aptuveni 30-90 v rdi.

2.pak pe:

1. klaus s un uztver dzird to (atbild uz jaut jumiem, paskaidro, st sta);
2. ir pietiekams v rdu kr jums (atbilstošs vecumposmam) aptuveni 300-500 v rdi;
3. prot nosaukt savu un tuv ko cilv ku v rdus;
4. atveido daž dus t lus, lieto kust bas, žestus un m miku;
5. skand dzejo us, tautasdziesmas;

6. uztver l n temp run tu, vienk rša, neliela apjoma tekstu (sas pasakas, m klas, skait mpantus);

7. veido sus teikumus latviešu valod par redz to un dzird to, izmantojot savu pieredzi un nov rojumus(mutiski);

8. nosauc lietv rdus, kas apz m biež k lietojamos priekšmetus un dabas objektus;

9. lieto paš bas v rdus, kas raksturo priekšmetus un dabas par d bas;

10. prot nosaukt gr matu ilustr cij s redzamo.

P c šiem krit rjiem tiek v rt ta b rna runas att st ba pirmsskol . J em v r , ka b rna runa katram att st s individu li- citam tr k, citam v l k. Lai sekm tu b rna runas att st bu st st tm c šan iesaka vad ties p c š diem ieteikumiem:

1. turpin t att st t prasmi klaus ties dai darbus un saprast saturu;

2. vingrin ties atbild t uz jaut jumiem;

3. rosin t aprakst t priekšmetus, darba r kus, rota lietas;

4. vingrin ties klaus ties didaktisk s pasakas ar uzskates l dzek iem;

5. turpin t veidot dialogus, rosin t atbild t uz jaut jumiem.

Runas att st šanai pirmsskol tiek izmantotas gr mati as- ideju kr tuv te pirmsskolai. Šaj s gr mat s ir apkopotas daž das rota nodarb bas- gan ar runas dominanti, gan literat ras, gan matem tikas, u.c. P c šiem paraugiem pedagogs var pl not savu rota nodarb bu.

Secin jumi: Apkopojot inform ciju par runas att st bas m c bu saturu pirmsskolas programm , var secin t, ka pedagogam ir daudz pal gl dzek u pilnv rt g m rota nodarb b m, pilnv rt gai b rna att st bai. Rota m ir b tiska noz me b rna visp r j att st b , ar valodas att st šan . Svar gi ir piev rst uzman bu b rna runas att st bai, jo otraj jaun kaj vecumposm , runa att st s strauji, t p c ir nepieciešamas to att st t, vadoties p c krit rjiem. Pedagogam ir j mudina b rns, lai vi š lieto tuv kaj apk rtn esošo, redzamo priekšmetu nosaukumus, lai paplašin tu un aktiviz tu b rna v rdu kr jumu. Pedagogs ir b rnam piem rs, pedagogam ir svar ga loma b rna runas att st b , t p c pedagogam ir nepieciešams atrast katram b rnam individu lu pieeju, lai sekm tu runas att st bu, j izv las nodarbes, kas veicina runas att st bu, rada b rnos pozit vu emocion lo saskarsmi. T s noteikti ir rota as, sp les, kur s b rns iesaist s labpr t, t d veid sekm jot runu.

3. Pasakas izmantošanas iespējas bērnu runas attīstībā pirmsskolā

3.1. Pasaku izvēles pamatojums otrajai jaunajai pirmsskolai

Pasaka ir prozas sacerējums, kur stāsts par izdomātiem, reizēm fantastiskiem notikumiem. Tā ir pasaku formā izveidota vēstule. Pasaku izmantošana pirmsskolā izglītības iestādēs ir pašsaprotama lieta. Pasakas bērniem tiek lasītas, stāstītas gan runas attīstīšanai, gan literatūrai, gan brīvajos brīžos, gan dodoties dienu. Bērniem pirmsskolā vecumā, paši vecumā no viena līdz trīs gadiem pat klausīties pasakas, stāstus, dzejoļus.

Literatūrai ir neatņemama loma pieredzes veidošanai, un tā sev ietver visprāciskās vērtības. Psihologs I. Plotnieks uzskata, ka pasaka ir iespēja audzināt bērnus neuzbēzīgi un neuzkratoši. Pasaka bez moralizācijas spēj veikt arī konkrētas audzināšanas funkcijas. Pasaka māca līdzsvarot, tā ir vingrina empātiju. Klausoties un pārdomājot literatūras darbus, attieksmes un notikumus, bērns neapzināti nosalīdzina ar savu pieredzi un atbilstoši tai skumst, priecājas un pārdomo. Klausoties pasakas, daiļdarbus, bērns nostāda sevi iedomātā situācijā. Klausoties pasakās, bērns izdaro visu to, kas tajā notiek. Literatūras darbi ir jālasa emocionāli, izmantojot balsintonāciju. Izvēlējot literatūras darbus, jāatbilst bērnam interesēm, jābalstās uz aktualitāti, jābalstās uz bērnu pieredzi (Baha, 2008). Pēc literatūras darba izlasīšanas, pastāstīšanas, tas ir obligāti jāpārdomo. Svarīgi ir aktualizēt bērnu pieredzi saistībā ar literatūras darbības aprakstītajiem notikumiem.

Stāstīšanas un atstāstīšanas veidošanai veiksmei tiek izmantotas pasakas, jo tās bērniem ir viens no tuvākajiem un saprotamākajiem literatūras veidiem. Pasakas tiek pārņemtas no paaudzes uz paaudzi, tāpēc tās saglabā tautas gudrību, kas tajās ir ielikta. Tāsmācā ne tikai dzīvīgumu un tikumus, bet arī ar to palīdzību tiek attīstīta valoda. Pasakas, tautasdziesmas, teikas tiek stāstītas jau no seniem laikiem, mūsu senī ir atstājuši šo mantojumu – tāseogān rakstiskā, gan mutiskā veidā un ir atceļojas līdz pat mūsdienām (Gbele, 2012). Tā pasakas bērniem ir ļoti tuvas, tā mūsdienās tā ir plaši tiek izmantotas audzināšanas un izglītības procesā. Ar pasaku palīdzību bērniem tiek attīstīta stāstīšanas un atstāstīšanas prasme (Markus, 2003). Iveta Gbele uzsver: "Svarīgi ir rosināt bērnus sacerēt pasakas pašiem, pierakstīt tās, ieklausīties tajās, sadzirdēt to, ko bērni ar savu fantāziju, pasakām un stāstiem grib pieaugušajam pateikt" (Gbele, 2012, 43).

Kas vēl labāk nekā pasakas veicina valodas attīstību un bagātina to! Gan tautas, gan autoru pasaku valoda ir apbrīnojami bagāta un pietinātā – tik daudz interesantu, nedzirdtu,

skan gu v rdu k pasak s vienkopus var atrasti reti kur. B rns, klausoties pasaku, izjaut vec kus par viena vai otra v rda noz mi, m ina piel got šos jaunus v rdus daž d s ikdienas situ cij s un apbr nojami tr p gi pieska o jaunieg tos v rdus, veido pats savus teicienus, par kuriem vec ki br n s – no kurienes tam mazajam t das domas?

Klausoties pasakas, b rni m c s apzin ties, ka dz v vissvar g kais tom r nav nauda, vara un skaistums. Svar g kais ir labest ba un t ra sirdsapzi a. B rni iem c s, ka visu iesp jams pan kt ar pašu sp kiem, vajag tikai grib t! Tieši t p c ir viegl k tikt gal ar probl m m. Pasak s tiek izdz votas visdaž d k s situ cijas, un b rn t s visas raisa fant ziju, domas par iesp jamo nobeigumu, un varo u izt lošanas. Pasaku valoda visbiež k ir liter ri pareiza, t laina, l dz art to att sta b rna uztveri un runu, kuru vi š lieto. T papildina v rda kr jumumu, izt les intensit ti un fant ziju. Š valoda vec kiem nek d zi nav j moderniz , jo daudzos p t jumos ir pier d ts, ka b rniem, kuriem daudz tiek las tas pasakas, ir daudz plaš ks v rdu kr jums k t da paša vecuma mazu iem, kuriem t s netiek las tas.

B rni sacer gan fantastiskas pasakas, gan re listiskus st stus. Re listiskais st sts atspogu o dab past vošos priekšmetus un par d bas, lai ar b rna person gaj pieredz tie nav sastapti. Pasakas atspogu o vi a m ksliniecisko pieredzi, kas uzkr ta, klausoties priekš las t s, st st t s tautas un liter r s pasakas. Guna Svence nor da, ka pirmsskolas period b rns apg st š dus st st juma veidus: 1. Liter r darba atst st jums (s kot ar 3 gadu vecumu), b rni m c s atst st t labi zin mas pasakas; 2. St st jums p c uztveres- rota lietas, v l k ar att la apraksts; 3. St st jums p c atmi as- tas ir st st jums p c pieredzes, piem ram, b rns st sta, ko pieredz jis ekskursijas laik u.tml., turkl t, jo vec ks b rns, jo par sen kiem notikumiem vi š var past st t; 4. St st jums p c izt les- st sta vai pasakas nobeiguma sacer šana, radošs st st jums par skolot ja pied v tu tematu, sižetisku st stu vai pasaku sacer šana par rota lietu u.tml.

„Literat rai k m kslai ir b tiska loma b rna att st bas un audzin šanas proces , t uzskata Inese Freiberga (Freiberga,2007,58). Pasakas, st sti, dzejo i pozit vi ietekm b rna iekš jo gar go pasauli un paplašina b rna valodu ar br niš giem v rdiem. V rdi, saturs, ko tie pauž, attiec bas, kas tiek atkl tas, uzbur v rda m kslas kopainu. Klausoties dai darbu, b rns iepaz stas ar v rda m kslu – valodas t lain bu, t s br niš go pl dumu, ar jautrajiem v rdu un ska u sp l m, iepaz st žanru daudzveid bu. Liter rie teksti ir pies tin ti ar inform ciju, tie satur daudz daž du zi u par pasauli, darba tikumu, m lest bu, labest bu, savstarp jo attiec bu veidošanu. Liter rie teksti virza b rnu uz paša v rdisko jaunradi un audzina j tu kult ru- pateicoties liter rajiem darbiem, b rniem att st s izt le, dom šana, b rni paši izdom savus „jaunv rdus” att stos fant ziju.

Fant zija ir oti cieši saist ta ar t laino dom šanu. B rniem š iet, ka koki, pu es un dz vnieki saprot cilv ku un varb t pat run . Sav izt l b rns p rveido sastingušo materi lu

pasauli dzvu b t u t los. To sekm vair ki rpus runas past voši faktori, piem ram, rota as un sp les, k ar daž di folkloras žanri, it seviš i pasakas, kas rosina fant ziju. B rni vair s uz k pt pu t m, jo t m s p s, uzman s, lai nenodar tu p ri k dam kukain tim- tas viss tiek aprakst ts pasak s, par to vec ki st sta, l dz ar to, š da žanra pasakas b rnos att st ta saudz ga attieksme pret dz vo dabu.

„Jo dzi ks ir j tu sp ks, ko izraisa liter rais darbs, jo sp c g ka ir v l šan s to izzin t un darboties. Visas p rmai as, kuras dom šan izraisa liter rais darbs, vair k vai maz k maina b rna darb bu. M kslas darbu t li liek izjust daž das emocijas, gan pozit v s, gan negat v s- t s dara bag t ku b rnu j tu gammu (Vigotskis, 2002,56)”.

B rnb veidojas labest gums pret otru cilv ku, t p c pirmsskol s svar gi ir izmantot t das pasakas, kur s tiek pam c ts, k pal dz t l dzcilv kiem, saviem draugiem b rnod rz , k tos mierin t un pasarg t, veidot saudz gu attieksmi. Liter r darba st st šanai, las šanai ir j b t j gpilnai, pirms liter r darba st st šanas v lams ir izdom t jaut jumus. Tas b rniem dod uzdevumu klaus ties uzman g k, izraisa liel ku interesi par liter ro darbu, b rni tiek mobiliz t.

oti svar gi ir uzskates materi li- roku lelles, att li, dabas materi li, t , lai b rniem viss ir redzams, uzskat ms. V lams iek rtot vidi t , lai t b tu atbilstoši t mai, piem ram, ja pasaka par ziediem- rota nodarb ba notiek r , lai b rni var apl kot ziedus, vai ar ienest ziedus grupas telp s, lai tos var pasmaržot, sal dzin t ar pasaka aprakst tajiem ziediem.

Pasak s ir t li un situ cijas, ar kuru pal dz bu b rns neman mi g st dz vei svar gu inform ciju. T s ievē b rnu t d lietu, attiec bu un sakar bu pasaul , kas ikdien var palikt ar neiev rota un neapzin ta. Pasakas liek it k no malas paskat ties uz daž d m situ cij m, apzin t un izprast t s, sagatavot b rnu turpm kai lietu un sakar bu uztverei, kas nodrošina sekm gu uz kšanu skolas gait s un turpm kaj dz v (S le, Volkova, 2011) .

Pasak s t laini ir atspogu otas t s soci l s prasmes, kas veicina b rna soci lo attiec bu pieredzi. Šaj vecumposm svar gas ir pasakas, kuras pam ca, k iztur ties vienam pret otru, cik svar ga ir draudz ba, m lest ba. St stot b rniem pasakas par attiec b m, b rnos rodas pozit vs p rdz vojums par to, ka d v t, sniegt otram labu ir gandar jums pašam sev! B rniem ir svar ga savstarp j saska a, t p c ir svar gi izv l ties pasakas, kur s par to ir aprakst ts, atspogu ots.

Pirmsskolas vecuma b rniem svar ga ir pasaka vai st sts, kuros galvenais varonis dodas pasaul , ce o. Piem ri ir Ž. Gr vas pasaka „Pasaka par Diegabiksi”, Dz. Rinkules- Zemzares pasaka „ K ruks tis ciemos g ja”. Sava ce ojuma laik pasakas varonis non k pie jaun m atzi m un pieredzes, vi š dal s ar tiem, past stot saviem klaus t jiem. B rni pasaku ne tikai klaus s, bet ar izdz vo to. Sekojot izt l pasakas varonim, notiek ar b rnu attieksmju veidošan s.

paplašināšanai savos avotos ir apkārtnē, tās plašākajās izpratnēs - daiļliteratūrā, didaktiskie vingrinājumi un rotaļas, pamācības rotas un tautas rotas, kā arī pašradības runas situācijas. Pirmsskolā, lai sekmētu runu, svarīgāko darbu, izmantojot rotas, jo ar to palīdzību bērns nemanot un nepiespiesti apgūst jaunus vārdus, viņš to dara ar prieku, jo rotas taču to sagādā. Tādārot rotas ir viena no metodēm, kas veicina runas attīstību. Pirmsskolas vecuma bērniem ir jāapgūst tās vārdu krājums, kas nodrošina sazināšanos ar valodas palīdzību, lai sagatavotu bērns sekmīgām mācību darbām, lai bērni varētu uztvert pasakas, grāmatas lasījumu. Pedagogiem darbarbā bērniem jārada situācijas, lai bērni izjustu nepieciešamību savrunā izmantot tieši tos vārdus, kurus dotajā brīdī apgūst.

Pasakas ir ne tikai saistošas un interesantas, bet arī spēj radīt priekšstatu par labo un ļauno, skaisto, neglāto, patiesību, meliem, utt.; pasakas ir ietvertas tiskās normas, tās audzina, attīsta iztēli un fantāziju. Tās satur pedagoģisko gudrību. Tajās nosodā mantkārība, slinkums, meli, turpretī labsirdība, pateicība, aklums, godgūms rūpes par dzīvībām un citas vērtības ir cildinātas. Bērniem ņem svarīgāko ir apzināties un saprast jau no mazotnes. Kā bērns tiek mācīts bērnībā maziņš, tā viņš attieksies pret citiem.

Pasakas motivē bērnu uz negatīvu raksturu iezīmju izskaušanu. Pedagogiem ir jāpievērš uzmanību un pasaku varoņiem, attiecībā starp tiem un jāveido latviešu tautas un literāro pasaku izlases, kurās bērnam būtu iespējams saskatīt un saklaust pasakas vērtības. Ir svarīgi, lai bērns pieņemtu un pārņemtu pasakas dzirdot, lai viņam būtu iespējama analizēt, kas ir skaistais, labais, ļaunais, meli, patiesība, utt. (Zinkeviča - Jevstigejeva, 2006).

Tā kā cilvēka vērtību ievirzes veidojas pakāpeniski, krītoties dzīves pieredzē, tad pirmsskolnā pieredze vēl ir ļoti neliela, un ir jātas, kas vēl ilgi vēl paliek ārpus pieredzes. Tieši literārie darbi šo pieredzi sniedz un, tā kā literārie piemērotspējā iekārt cilvēka garīgajam pasaulē. Tieši tāpēc ir tik svarīgi izvēlēties literāros darbus atbilstoši bērnam sasniegtajam pieredzes līmenim. Ja tas tiek ieviests, tad literāra pieredzi nepaplašina psihiski un vispārīgi, bet gan to mērītīgi padziļina. Vērtības jāapgūst to ideālā nozīmē - labais vienmēr ir labs un uzvar, ļaunais vienmēr ir ļaunais un tiek sodīts. Klausoties, pārdomājot literāro darbu tūlīt, to attieksmes, notikumus, bērns neapzināti, balstoties uz savu pieredzi un vērtību ieviržu iedziļināties, pārdomāt savu attieksmi - skumst, priecāties un vērtēt (Freiberģa, 1997).

Ar valodas palīdzību bērns tiek ievadīts tautas garīgajā dzīvē, tāpēc grāmatas, pasakas ir jābūt ļaun literārai valodai. Tomēr jāievēro, ka valoda attīstās līdz ar bērnam domāšanu, viņa fizioloģisko un psihisko attīstību, tāpēc, jo mazāks bērns, jo valodai pasakas jābūt skaidrākai, konkrētākai, bez abstraktiem vispārīgumiem un nesaprotamiem salīdzinājumiem, atbilstoši viņa dzīves pieredzē. Paplašinoties bērnam vārdu krājumam un vienlaicīgi attīstoties tālāk

dom šanas operācijām, kā analīzei, sintēzei, līdz ar to spējai salīdzināt, bērnus skatīties. Tad ar gramatiku valoda var kļūt plašāka un bagātāka.

Autore Iveta Gbele uzsver: „Piemeklī joti vecumposmam atbilstošas pasakas ar interesantu saturu, var viegli panākt vēlamo bērnu uzvedību. Pedagogam ir svarīgi ievrot šādus nosacījumus:

- pasakai ir jābūt vecumposmam atbilstošai. Ja izvēlēta pasaka ir par sarežģītu vai par vienkāršu, bērniem nav interesanti, viņi garlaikojas un nevēlas klausīties;
- skolotājam jābūt mierīgai un viņai jālasa mais, stāsts mais teksts šī iet interesants. Ja audzinātājs lasa formāli, bez ieinteresētības, bērni to pamana un attiecīgi reaģē;
- svarīgi, lai skolotājs izskaidrotu bērniem pasakas nesaprotamās vietas, un atbild uz jautājumiem” (Gbele, I. 2012, 72-73).

Lai bērni iemēlētu pasakas un gramatiku un viņiem būtu motivācija darboties, pieaugušajiem ir jārada atbilstoša vide, un tie būs jau 50% no rezultāta. Svarīgi ir nodot informācijas teksts un vide, kur tas tiek nodots. Daudz šīs kultūras izsenis ir iegūjis, kā bērnam pirms iemigšanas dziedāties vai stāstīt pasaku, to dara arī pirmsskolas, tāpēc ir svarīgi izvēlēties atbilstošus tekstus, ko lasīt vai stāstīt pirms miega. Tas tāpēc, ka tas, kas tiek runāts pirms iemigšanas, nosaka gulētāja stāvokli un sapņu saturu (Zinkviča-Jevstigejeva, 2006).

Svarīgi bērniem pasakas ir lasīt priekšpietiekošā ietī, tāpēc kā bērniem tādā veidā pievērst uzmanību pasakas stāstīšanai, bērni ieklausās pieaugušajam, pašiem šī metode ir aktuāla pirmajam un otrajam pirmsskolas vecumam. Bērns seko pieaugušajam, viņš rojot kā tiek lasīta gramatika, mēģinot pats atkārtot kļūdu vārdus (Osareh, 2011).

Secinājumi:

Apkopojot šo nodi, var secināt, ka svarīgi izvēloties pasakas otrajam jaunajam vecumposmam, ir stāstīt, lasīt tādus, kas radina pievēršamību. Ir jāizvēlas pasakas, kuras bērnam kaut ko pamāca, sniedz zināšanu. Svarīgi, lai pasaka nav pārāk sarežģīta, lai gramatika valodā nav nesaprotamu vārdus, lai tā ir vienkārša, bet reiz ar bagātāgu, noslīpumu un bērnu sološu. pašiem jaunajam un vidējā pirmsskolas vecumam, bērniem ir svarīgi pedagoga stāstījuma paraugs. Bērnam svarīgi ir emocionālais pierdzvojums, bērns atceras sev svarīgāko, kas viņam u saviem ojiem visvairāk, ja pasaka tādā rada- tad pasaka ir atbilstoši vecumposmam, bērnam pieredzei. Ir jāpievērst uzmanību arī pedagoga darbībai pasakas stāstīšanas laikā - pedagogs ir bērnam paraugs, viņam ir jāmeklē radīt interese par stāstīto vai lasīto pasaku.

Pasaku izvēles kritēriji 1-3 gadus vecu bērnu runas attīstīšanai: izvēloties pasakas otrajam jaunajam pirmsskolas vecumam, svarīgi, lai tas veicētu valodas attīstību. Pasaku valodai jābūt vienkāršai, skaidrai, saprotamai, labi, ja vārdi atkārtojas, bērns mēģinās klausīties, iepazīst intonāciju daudzveidību. Lasot pasakas ir jāpievērst uzmanību vārdiem, kurus bērns nesaprot-

vajag izskaidrot. Lai veicin tu runu, atmi u, dom šanu- p c k da laika b rnam var uzdot
jaut jumus par pasak dzird to. Pasakas vajag st st t vadoties p c b rna paša pieredzes- ja
b rnam jau no mazotnes ir las tas pasakas un t s p rrun tas, tad daudz viegl k ir uztvert pasaku
sižetus.

3.2. Metodiskie pa mieni b rna runas att st bas sekm šanai, izmantojot pasakas

Literārie darbi bagātina bērnu valodu- tiek paplašināts vārdu krājums, tiek veicināta skaņu izruna, tiek skaidrotas vārdu nozīmes, tiek attīstīta stāsttērpasme, temps, ritms, intonācija.

Izvēloties pasaku pirmsskolēnīkiem, lai tā būtu pietiekoši sāpīga, lai bērns spētu to uztvert kā vienotu veselumu, nevis bezgalīgu garu un nesaprotamu tekstu. Ja pasaka ir garāka, ik pa laikam bērnam ir jāuzdod jautājumi, jāpārrunā situācijas ar pasakas lasītājiem. Tai noteikti ir jābeidzas laimīgi, tai ir jāsniedz kādam cēlā, vislabāk tad, ko bērns var klasificēt pēc principa – vīlme, drosmē, labs darbs – palīdzēt uzvarēt! Vislabākais veids kā pasniegt bērnam pasaku ir to stāstīt, nevis lasīt, jo acu kontakts ir pašī svarīgākais šajā procesā. Ja tomēr nevar pasaku stāstīt, tad ik pa brīdim vēlams izveidot acu kontaktu ar bērnu. Šajā vecumā piemēroti ir stāsti, kas vienkāršos teikumus apraksta kādu notikumu. Bērni labi uztver, saprot šādu tekstu, jo tas ir vienkāršs, ar nelielu vārdu krājumu. Līdz pat trīs gadu vecumam bērniem labāk pasakas ir parstāstīt, nevis lasīt tos tikai priekš.

Var izmantot bilžu grāmatas, tās veicina gan bērnu iztēli, izziņu, gan subjektīvās spējas, gan veido izpratni par tūlītējo un tālāko rīpasauli. Aplūkojot bilžu grāmatu bērns interpretē. Tāds veids bilžu grāmatā kāst par citu aktivitāti (sarunu, zīmēšanu, veidošanu) izraisa to. Bilžu grāmatas motivē bērnu rota spēlei, ierosina fantāziju, domāšanu, attīsta valodu, u.c. (Freibergera, 1997).

Bērniem, stāstot vai mēģinot kaut ko jaunu, visam jābūt uzskatāmi redzamam un pēc tam ir jābūt iespējai visu iztaustīt, izbaudīt ar sajūtīm. Tāpēc svarīgi pasakas ir demonstrēt- var izmantot roku lēlles, var pasaku demonstrēt izmantojot dabas materiālus, var izmantot konstruktus pasakas tēlām.

Bērns pats var demonstrēt pasaku, līdz ar to tas bērnam rada prieku, enerģiju, kā arī attīsta viņa valodu. Pašam demonstrējot pasaku, bērns lieto monoloģisko runu, līdz ar to, attīstās mazbērnu runa. Bērns lieto dažādas izsaukmes vārdus- „vai”, „ak”, „j”, „n”, u.c. Bērns atkrīto roku lēlles vārdu, piemēram- lēlle, višto izrunā savā valodā, bet ikreiz, kad višto saka, veidojas skaidrā vārda izruna. Tā bērns spēj apgūt vārdus trīsk. Izmantojot uzskates materiālus priekš pasakas, bērnam tiek dota iespēja izpausties, atklāt pozitīvās un negatīvās emocijas, gūt prieku, veicināt iztēli, atmiņu, runu.

Izmantojot iespēju izspēlēt pasaku notikumu, bērni savstarpēji socializējas, līdz ar to, pamazmaz var attīstīt tiesīdioloģisko runu. Bērni savstarpēji komunicē, izspēlējot lomus spēlēs,

v l aizraujoš ks. Lai š da pasakas st st šana norit tu veiksm gi, ieteicams izmantot sas pasaci as, kur s darb ba norit skan gi- so o zirgs, lec za is, p š v jš (Brice, 2011). B rni darbojas l dz, skolot ja demonstr , k un kur br d ir j dara. B rni m c s l dz- atdarina, izsauc daž das ska as, l dz ar to ar skanoš pasaka sp j att st t b rna valodu, b rna fant ziju un izdomu.

B rniem interesi vienm r ir izrais juši daž di skait mpanti i, tie ir si, skan gi, ar kust b m- piem ram:

J j m, j j m m s ar zirgu,

Ja tas krit s, emsim citu;

So iem, so iem, so iem,

Rikšiem, rikšiem, rikšiem,

Aulekšiem! Aulekšiem!, atk rtojt šo skait mpatnu, tiek ritmiski atk rtotas ska as, t s var savienot ar kust b m, tas viss kop b rnam pal dz uztvert ska u un valodas ritmu. B rns akt vi pats iesaist s skait mpanta skait šan , l dz ar to, ar laiku b rns jau zina, kad un kas tiks teikts- tiek att st ta dom šana, atmi a, runa. Tas ar ir demonstr jums, tiek demonstr tas kust bas, b rni t s atdarina, pal dz vienaudžiem t s atdarin t, iesaist s sarun s, veidojas diolo isk runa.

Pasakas demonstr cijai var izmantot nu te tri. Pasaku t li ir izgriezti no tumša pap ra un tiek stiprin ti uz baltas virsmas. T d veid sekm jot b rna izt li, fant ziju par to, k di šie t li var tu izskat ties. Pedagog s b rniem var uzdot jaut jumus, par to, kas tas par pasaku varoni ir att lots, t d veid veicinot b rna runu. Var ar demonstr t izveidojot stas nas, kuras var r d t uz sienas, kas b tu v l efekt g k. Uz sienas uzkl ts k ds balts auduma gabals, uz kura var att lot nu te tri. T d j di b rniem ir iesp ja visiem redz t demonstr jumu, kas ir viens no nosac jumiem- pasakas demonstr jums ir j b t redzams visiem b rniem.

Secin jumi: b rniem svar gs ir pasakas demonstr jums- b rniem rodas daudz liel ka interese par pasak notiekošo, vi i paši v las iesaist ties pasakas demonstr jum , grib dar t to vieni, vai kop ar vienaudžiem, l dz art to att st s socializ cija, saskarsme. B rns var iesaist t kop g rota nodarb b , aicin t pašiem aplic t, kr sot k du no pasaku t liem, tas b rniem dos stimulu izmantot paša darin to pasaku t lu- izdom t jaunas situ cijas, vai izsp l t jau redz tas pasakas. P c pasakas demonstr jums, pedagogam rt k ir veikt atgriezenisko saikni. Lai noskaidrotu to, k b rni ir uztv ruši dzird to un redz to, pedagogs var izmantot izveidotos pasakas t lu att lus, aicinot b rns tos nosaukt un st st t par to, k das aktivit tes tie konkr ti ir veikuši.

Ir j auj b rniem aptaust t, apl kot pasakas t lus, ja to neat auj, b rni v l sies to izdar t jebkur laik , pat demonstr cijas laik , kas, protams, nov rs s citu b rnu uzman bu no notiekoš demonstr juma.

4. Praktiskais p t jums par pasaku izmantošanu b rnu runas att st šan

4.1. P t juma pl ns

P t juma emp risk s da as:

M r is: praktiski p t t pasakas un demonstr juma noz mi b rnu runas att st šan pirmsskol .

Uzdevumi:

1. Analiz t X pirmsskolas skolot ja tematisko pl nu – p t tu pasaku izv li b rnu runas att st šanai.

2. Analiz t p c iepriekš apkopotajiem krit rjiem 8 b rnu runas prasmi X pirmsskol .

3. Veikt pedago isko izm in jumdarb bu – stenot pasaku las šanas nodarb bas, iek aujot taj pasakas demonstr šanas pa mienus.

4. Atk rtoti p t t b rnu runas prasmi p c pedago isk s izm in jumdarb bas.

5. Apkopot rezult tus un izdar t secin jumus.

Metodes – tematisk pl na satura anal ze, pedago isk izm in jumdarb ba, b rnu runas prasmes nov rt šana p c krit rjiem.

Metožu pamatojums –

- B rnu runas prasmes nov rt šanai p c krit rjiem, tie izmantotas vadl nijas (Noteikumi par valsts pirmsskolas izgl t bas vadl nij m (31.07.2012), Ministru kabineta noteikumi Nr.533

- „Jaun k s grupas b rniem vislab k pat k pasakas par dz vniekiem(Vecgr ve, 2005,177).

- „Bilžu gr matas motiv b rnu rota sp lei, ierosina fant ziju, dom šanu, att sta valodu, u.c. ” (Freibergera, 1997, 33).

- „Pasaku demonstr cija ieteicams izmantot sas pasaci as, kur s darb ba norit skan gi-so o zirgs, lec za is, p š v jš, rej suns” (Brice,2011, 55).

P t juma b ze – X pirmsskolas 8 b rni, pirmsskolas skolot js.

P t juma veikšanas laiks 2015.gada septembris – novembris.

4.2. Skolot ja tematisk pl na anal ze

Pirmsskolas b rniem, it paši pirmaj un otraj jaun kaj pirmsskolas vecum , pasak m ir paša loma b rnu att st b . Pasakas sp j b rnu s ievest br numain notikumū virpul , t s sp j m c t dz ves gudr bas, v rt bas, pal dz b rniem tr k apg t ska as, valodu, att sta un bag tina b rna runu. B rnu dz „P c te”, pirmaj un otraj jaun kaj pirmsskolas vecuma grup , apmekl 10 b rni. B rni ir vecuma robež s no 1,3- 2,7 gadiem, skolot ja str d ar pirm s un otr s pak pes b rniem (p c vadl niju sadal juma). P t jum tiek izmantotas tr s pasakas, kura ir izv l tas p c krit rijiem, kuri atbilst b rnu vecumposmam.

Pirm s un otr s jaun k s pirmsskolas vecuma grup s, iesaka izmantot pasakas par dz vniekiem, jo t s b rniem izraisa visliel ko interesi, ir vissaprotam k s. Pasakas par dz vniekiem izmanto, jo tiek aktiviz ts v rdu kr jums, maz kajiem b rniem- ska as, k d s zv ri „run ”, b rni var klasific t dz vniekus- m jdz vnieki, meža dz vnieki, putni, utt.

„K pel ns un l c ns g ja bolos” „Vec ša cimdi š” (latviešu tautas pasaka), „Nami š” (krievu tautas pasaka). Svar gi, lai b rnam pasaka b tu viegli uztverama, tai ir j b t sai, viegli uztveramai, sižetam ir j b t vienk ršam, pasakai ir j rada b rnos emocion ls p rdz vojums, pasakai ir j beidzas laim gi, svar gi, lai b rnam t kaut ko pam ca. Ja pasaka ir gar ka, svar gi ir st st t to mainot balss inton cijū, var ietur t nelielu pauzi, uzdodot jaut jumus. „K pel ns un l c ns g ja bolos”- sa, vienk rša pasaka, viegli uztverams sižets, teksts, ar nelielu v rdu kr jumu. Pasaka person žu(dz vnieku) v rdus ir viegli atk rtot, tiem var pied v t ska as (pelepi-p , zvirbulis- ic- iv), b rniem t ir viegl k asoci t dz vniekus, nosaukt to ska as. Pasak piedal s tr s person ži, viegli uztverama pirm jaun k vecuma b rniem. Otrā pasaka „Vec ša cimdi š” – pasak piedal s vair ki person ži (zv ri), t ir ar v rt b m- t ir pam coša, m ca r p ties ar par citiem, var izmantota ar matem tikas rota nodarb b piem rota otr s pak pes b rniem, t p c, ka t rosina b rnu s patst v gas izpratnes veidošanai. Treš pasaka „Nami š” – pasak piedal s zv ru person žs, b rniem tas rada liel ku interesi, pasak vairakk rt atk rtojas zv ru nosaukumi, t p c b rniem tos viegl k atcer ties, izrun t.

Tiek pl nots veikts, p c iepriekš apkopotiem krit rijiem, asto u b rnu runas prasmi X pirmsskol . Pirmsskolas grupu apmekl asto i b rni, kuri iedal s div s pak p s. Krit riji, balstoties uz vadl nij s noteiktajiem:

1. pak pe:

1. atdarina apk rtū dzirdam s ska as;
2. ir pietiekams v rdu kr jums (atbilstoši vecumposmam) apm ram 30-90 v rdi
3. izmanto run apg tos v rdus.

Š pak pe pirmsskolas izgl t bas grup (turpm k tekst PIG), ir attiecin ma uz trim b rniem (sk.1.tabulu).

2. pakāpe:

1. klausās un uztver dzird to (atbild uz jautājumiem, paskaidro, stāsta);
  2. ir pietiekams vārdu krājums (atbilstoši vecumposmam) aptuveni 300-500 vārdi;
  3. prot nosaukt savu un tuvu cilvēku vārdus;
  4. atveido dažādus tēlus, lieto kustības, žestus un mimiku;
  5. skandē dzejoļus, tautasdziesmas;
  6. uztver līnētamp runtu, vienkārša, neliela apjoma tekstu (sasaukums, skaits, pantus);
  7. veido sūtikumus latviešu valodā par redzamo un dzirdamo, izmantojot savu pieredzi un novērojumus (mutiski);
  8. nosauc lietojumvārdus, kas apzīmē bieži lietotus priekšmetus un dabas objektus;
  9. lieto pašvārdus, kas raksturo priekšmetus un dabas parādības;
  10. prot nosaukt grāmatu ilustrācijas redzamo.
- Šī pakāpe PIG ir attiecināma uz pieciem bērniem (sk.2.tabulu).

Pirmo jauno pirmsskolas vecumu grupu apmeklēs divi sasaukti - Agija un Megija. Kaut arī abas meitenes nenāk no vienas ģimenes, runas attīstība atšķiras. PIG apmeklēs Gabrielu, kura ir jauns bērns.

Megija - ir aktīva, iesaistās rota nodarbībās, mīkās nodarbībās, u.c.; atdarina apkārt dzirdamās skaņas; ar interesi klausās skolotāja runu, cenšas atkārtot skolotāja teiktos vārdus (lelle, nācis, tu); patkārto kā grāmatās attēlotās ilustrācijas.

Agija - aktīvi iesaistās rota nodarbībās, mīkās nodarbībās, u.c.; pasauks un vārdus atkārtot; interesi izraisa skolotāja runa, pašpatkārto rotaļas; grāmatas interesi nerada, izvēlēs pilnīgi ar mātēm.

Gabrieļa - ir aktīva, iesaistās rotaļās, mīkās nodarbībās; patkārto atdarināt pirksti rotaļas; ar interesi klausās dziesmas; izrāda interesi par grāmatām, aplūko attēlus tajās.

B rnu runas att st ba (sk.1.tabulu).

1.tabula. Runas att st bas krit riji 1.pak pe (vadl nijas)

Labi (L)

Da ji (D)

Slikti (S)

Nr. p. k.	B rna v rds, vecums	atdarina apk rtn dzirdam s ska as	ir pietiekams v rdu kr jums (atbilstoši vecumposmam) apm ram 30-90 v rdi	izmanto run apg tos v rdus.
1.	Agija 1 gads 10 m neši	D	S	S
2.	Megija 1 gads 10 m neši	L	D	D
3.	Gabriala 1 gads 4 m neši	S	S	S

Otro jaun ko PIG apmekl 5 b rni, ir dv ubr i- Artis un Reinis, kuri ir vec kie b rni šaj grup . Kaut ar abi b rni n k no vienas imenes, runas att st ba atš iras.

Artis- pauž emocijas par literat ras t liem, klaus s liter ros tekstus ar interesi; prot nosaukt savu v rdu; v rdu kr jums ir atbilstošs vecumposmam; prot nosaukt lietas, kuras visbiež k lieto grup (lelle, maš nas, gr mata, u.c.); run lieto paš bas v rdus apz m jot lietv rdu (liela bumba, maza bumba, u.c.); veido dialogrunu sp l joties kop ar vienaudžiem.

Reinis- akt vi iesist s rota nodarb b s, m zikas, sporta nodarb b s, ta u mazs ir v rdu kr jums, l dz ar ko, sag d gr t bas iesaist ties sarun s; ir akt va „mazb rnu” valoda; gr t bas sag d nosaukt savu v rdu, jo bieži nosauc dv ubr a v rdu; labpr t apl ko gr matas, ta u daudz nest sta par to, kas taj s att lots; prot nosaukt atseviš us priekšmetus, ar kuriem saskaras ik dien - bumba, lelle, u.c.; uz jaut jumiem visbiež k atbild ar „j ”, „n ”.

Madara- otrs vec kais b rns PIG; ir kautr ga, ta u labpr t iesaist s rota nodarb b s, grupu sp l s; sp l joties kop ar vienaudžiem m ina veidot dialogrunu, ta u v rdu kr jums nav

pietiekams, nav atbilstošs vecumposmam; sarun s ar skolot ju ir klusa- vair k v ro nek run ; ar interesi klaus s skolot jas dzied šan - dungs l dzi meldi am.

Gvido- ir pietiekams v rdu kr jums, atbilstoši vecumposmam; iesaist s sarun s gan ar pieaugušo, gan ar vienaudžiem; atk rto v rdus, atdarina ska as, kuras saka skolot ja; prot nosaukt daž dus priekšmetus, kas atrodas grupas telp s; ir interese par gr mat , daudz izmanto ikdien - v ro att lus, š irsta lappuses, prot nosaukt to, ko redz ilustr cij s.

R dolfs- jaun kais b rns otraj jaun kaj pirmsskolas vecum ; ir akt vs, komunikabls; pauž emocijas par dai darba t liem; prot past st t, kas ir galvenie t li pasak s; akt vi iesist s r ta apl , rota nodarb b s, m zikas nodarb b s, ikdienas sadz v ; atk rto v rdus, ska as, kuras skolot ja st sta; ir pietiekami plašs v rdu kr jums, atbilstoši vecumposmam; prot nosaukt savu, savu tuv ko cilv ku v rdus; sarun s daudz lieto paš bas v rdus kop ar lietv rdu; prot nosaukt dz vniekus, v ro jot tos att los; prot atbild t uz skolot jas jaut jumiem, par to ko redz un dzird; labpr t apl ko gr matas, st sta par gr mat s redzamo; akt vi iesaist s rota s ar vienaudžiem.

B rnu runas att st ba (sk.2.tabulu).

2.tabula. Runas att st bas krit riji 2.pak pe (vadl nijas)

Labi (L)

Da ji (D)

Slikti (S)

Nr. p. k.	B rna v rds, vecums	ir pietiekams v rdu kr jums (atbilstoši vecumposmam) aptuveni 300-500 v rdi	klaus s un uztver dzird to(atbild uz jaut jumiem, paskaidro, st sta)	nosauc lietv rdus, kas apz m biež k lietojamos priekšmetus un dabas objektus	lieto paš bas v rdus, kas raksturo priekšmetus un dabas par d bas	prot nosaukt gr matu ilustr cij s redzamo
1.	Artis 2 gadi 7 m neši	D	S	D	S	D
2.	Reinis 2 gadi 7 m neši	S	S	S	S	S
3.	Madara 2 gadi 6 m neši	S	D	D	S	D
4.	Gvido 2 gadi 4 m neši	D	S	D	D	D
5.	R dolfs 2 gadi 3 m neši	L	L	L	L	L

Secin jumi: Apkopojot informāciju par bērnu runas attīstību pirmaj un otraj pirmsskolas vecumā, vadoties pēc noteiktiem kritērijiem, var secināt, ka bērniem kuri nek no vienas imenes (dvēse), runas attīstība atširas. Viens no divu pārbūvētiem ir daudz komunikabls nek otrs, atširas ar vārdu krājums, skaņu izrunāšana. Jsecina, ka pirmaj un otraj pirmsskolas vecumā bērniem, runas attīstība ir atbilstoši vecumposmam. Savukārt, otraj un trešaj pirmsskolas vecumā bērniem, ir dažādas runas attīstības līmeņi- atširas gan vārdu krājums, gan vārdu un skaņu izruna, gan spēja pastāstīt par dzirdēto, un atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem.

Pasakas tiek plānots demonstrēt izvēloties dažādas metodiskas pamācības- izmantojot roku lēlles; izmantojot attēlus, kurus stiprina pievirsmas; uzzīmētš namiš, lodziņi, aiz kuriem dzvo pasaku varoņi. Svarīgi pasakas demonstrēt, lai tās būtu pārredzamas visiem bērniem, lai tās radītu interesi, svarīgi pasakas ir stāstīt, lai ar klausītājiem rodas acu kontakts. Pēc pasaku stāstījuma un demonstrējuma, ir nepieciešams uzdot jautājumus, vai bērni pasaku saprata.

Pasaka „Kpelns un lēcns gja bolos” (sk. 1. pielikumu)- pasaka tiks demonstrēta izmantojot attēlus, kurus stiprina pievirsmas. Lai attēlus varētu izmantot atkārtoti, tie tiek ielaminēti. Virsma, uz kuras attēli tiks stiprināti (ar līmāsu), ir tefle. Tefle ir pietiekami liela, lai varētu uz tās stiprināt visus nepieciešamos attēlus- lēcni, peli, zvirbuli, bērni, bolus, grozu. Šāds demonstrējuma veids ļauj trīs un vienkārši pārvietot personāžu, piestiprināt tur, kur nepieciešams. Skolotāja pastāsta, kas ir tefle, kam tā ir paredzēta, bērni to aplūko, aptausta. Skolotāja aicina bērnus apsūtīs uz paklāju, izveidojot pusapli. Skolotāja nelasa pasaku, bet gan saskatīt. Pirmā darbībā- uz tefles virsmas tiek piestiprināta pele, kuras galotnē karājās lieli bērni, skolotāja lēdz bērniem atkārtot, kas tie tēdi ir? Vai tie ir bērni? Bērni tiek iepazīstināti ar personāžiem- peli un lēcni, tie tiek stiprināti uz virsmas. Lai bērniem radītu lielāku interesi par notiekošo, skolotāja aicina bērnus skatīties, izmantojot dažādas izsaucienus, kuri izraisa bērniem zinātkārību un radīs viņos motivāciju paskatīties uz pārdo attēlu. Kad tiek runāts peles teksts, tiek maināta balss intonācija, tē ir smalkāka, pele tiek noēmta no tefles un pārdo tā bērniem, skolotāja aicina atkārtot, kāsaka pele. Kad pienāk kārta stāstīt lā tekstā, balss tēmbri ir rupjāks. Mainot balss intonāciju, bērni sadzird izmaiņas skolotājas runā, lēdz ar to rodas vālmē pašiem to izmānīt, tē dēveidēveicinot bērnu runāšana. Tad skolotāja demonstrē, kpelns kēpj augstājkokā, bērni tiek aicināti piecelties un attēlot kēpele skraida pāzariem. Šādu metodi izmanto, lai bērni nenogurtu no skatāšanās, jo pirmā pakēpes bērniem uzmanbas noturba ir oti maza- to sauc pādinamisko pauzi. Kad bērni ir attēlojuši peli, skolotāja aicina atkal apsūtīs uz paklāju un turpināt klausīties, kas notiks tēlā. Bērni klausās, kēpele bolus met no bērlelej, skolotāja atdarina to ar skaēm- „plukš”, „plukš”, bērni tiek aicināti atdarināt skaņu kopā ar skolotāju. Tad pārdo sājauns varonis- zvirbulis, tas ir jauns pāvārsiens, kas rada

b rniem p rsteiguma momentu. Skolot ja atkal jaut - „Kas tas ir?” „Vai tas ir putns?”. Veids, k b rni atbild s uz jaut jumiem, vi u izr d t interese un entuziasms past st t pieaugušajam atbildi, veicin s b rnos sapratni un izteiksmi par to, ko vi i redz. Pie t feles tiek piestiprin ts zvirbulis, skolot ja aicina b rnus past st t, k saka zvirbulis, k da tam ir dziesma. Skolot ja st sta, ka zvirbulis ir ieradies pal dz t pelei noraut bolus no beles, b rniem tiek sniegta inform cija, ka labi ir pal dz t otram. Kad visi boli no beles ir norauti, pele un l cis tos salasa groz - b rni var v rot, k kop gi darbs veicas tr k. Kad pasaka ir past st ta, skolot ja aicina b rnus atbild t uz vienk ršiem jaut jumiem, par to, kas pasak notika. T d veid tiek aktiviz ta valoda, paplašin ts v rdu kr jums.

Pasaku st stot atk rtoti, skolot ja pati neliek att lus uz t feles, bet gan aicina pal g b rnus- tas veicina saskarsmi, b rni tiek iedrošin ti l dzdarboties pasakas demonstr jum , tiek veicin ta dialogruna, jo b rni sav starp p rrun , kurš no t liem ir j stiprina pie t feles. Tiek paplašin ts v rdu kr jums ar jauniem v rdiem. Maz ki b rni tiek aicin ti atk rtot pasakas varo u ska as, tiek iedrošin ti atk rtot ar pilnos v rdus- pieaugušajam ir svar gi rea t pozit vi, lai atzin gi nov rt tu b rna p les atk rtot v rdu, svar gi motiv t, lai b rns v las turpin t. Piem ram, b rns m ina izrun t v rdu „l cis”, vi am izdodas pateikt „ cis”, pieaugušajam l ni un pareizi ir j atk rto v rds, lai b rns saklausa, k to pareizi izrun t, v lams to dar t atk rtoti. Ja b rniem rada gr t bas atrast t lu, kuru skolot ja aicina piestiprin t uz t feles, skolot ja ar jaut jumu pal dz bu iedrošina b rnus atrast sto t lu- „Vai tas ir l cis?”, „Pareizi, par di tagad kur ir l cis?” Runas att st b - pirm s pak pes b rniem ir j uzdod t di jaut jumi, lai vi i var atbild t ar v rdiem „j ”, „n ”, piem ram- „Vai t ir pele?”, vai ar pras t b rnam, lai vi š par da, kur ir pele- „Par di man peli!”, vai teikt, lai b rns pasaka, k saka pel te.

Tiek pl nots sekm t runu ar pirm s pak pes b rniem, aicinot l dzdarboties pasakas demonstr šan .

Pasaka „Nami š”(sk.2. pielikumū) (krievu tautas pasaka)- pasaka tiks demonstr ta izmantojot uzz m tu un izgrieztu nami u, kuru var piestiprin t pie sienas. Tas ir pietiekami liels, lai b rni to var redz t atrodoties uz pakl ja. Nami am ir uzz m ti vair ki lodzi i, aiz kuriem uzz m ti galvenie pasakas varo i- pele, varde, za is, lapsa, vilks, l cis. Nami a uzz m tie lodzi i ir sadal ti- zem k rinda un augst k rinda, tas t p c, lai veicin tu orient šan s prasmes att st bu. Zv ri ir uzz m ti t d sec b , k d tie ir pasak . Skolot ja b rniem past sta, par da, ka tas ir nami š, kur dz vo zv ri. Tiek s kta st st t pasaka, skolot j s balss tembrs k st nosl pumains, lai rad tu b rniem interesi, kas gan taj nami dz vo. Tiek atv rs pirmais nami a lodzi š, taj ir att lota pel te. Skolot ja smalk bals past sta, ka nami s ks dz vot pel te. B rni tiek aicin ti past st t, k pel te saka- „p , p”, lai b rni atk rto, ka nami dz vo pele. Skolot ja uzdod b rniem jaut jumu, k vi i dom , vai pele ir maza vai liela? Lielie b rni var aktiviz t lietv rda

un paš bas v rda lietošanu kop . Kad ir sagaid ta atbilde, skolot ja to apstiprina, sakot, ka pele ir maza. Ja k da b rna skatiens ir piev rsts kaut kam citam, nevis pasaku nami am, skolot ja nor da uz att loto peli un saka: „Paskaties, Agija, cik gan maza pel te te ir uzz m ta!”, t d veid b rnam tiek rais ta zin tk re, un vi š apl kos att lu. Ja tom r neizdodas pirmais variants, skolot ja lieto daž dus izsauksmes v rdus: „Ak, cik gan maza ir pele! Vai t nav skaista?”. Lai nostiprin tu zin šanas par peli, skolot ja aicina ieklaus ties dziesm -

Pele brauc, rati kst,

Ar to miega vezumi u.

Brauc, pel te, m sm j s,

Mums ir mazi gul t ji.

Dziesmu dzied šanu un dzejo u skait šana kop ar b rniem ir ieteicams veids, k att st t valodas prasmes. Ir ieteicams s kt ar s m, vienk rš m dziesm m, kuras b rnam ir viegli uztveramas. Šo darb bu var atk rtot run jot ar par citiem pasaku t liem. Lai b rnam paplašin tu v rdu kr jumu, b rnam j m c s tie v rdi, kas saist ti ar demonstr tajiem att liem, t p c pieaugušajam j nosauc apskat tais att ls cik bieži vien iesp jams. T p c pasaka „Nami š” ir piem rota šim pa mienam, jo dz vnieku v rdi tiek bieži atk rtoti. Tiek v rts va n kamais lodzi š, aiz kura ir uzz m ta varde. Skolot ja jaut , vai b rni zina, kas t t da ir? Skolot ja rosina b rnus iesaist ties sarun . Tiek jaut ts, k d kr s ir varde? Skolot ja izst sta, ka varde ir za a, b rni tiek aicin ti atk rtot, tiek jaut ts, k varde saka- „kv -kv ”, mazajiem b rniem tiek rad ta interese atk rtot ska as. B rniem tiek past st ts, ka dz vniekiem, kuri dz vo šaj nami ir v rdi, v rdi ir ar b rniem. Skolot ja past sta, ka peli sauc par P kst ti, bet varde ir L k t ja. Verot va n kamo nami a lodzi u, skolot ja aicina lielos b rnus padom t, k var tu saukt za i. Ar b rniem tas neizdodas, skolot ja sauc savu variantus un pamato, k p c za im var tu b t t ds v rds. Za is Garausis- t p c, ka za im ir garas ausis, za is Burk ngrauzis- t p c, ka za im garšo burk ni, za is Balt ip tis- t p c, ka za im ir balta ipa. Skolot ja ar b rniem vienojas, ka sauks za i par Balt ip ti. Tad tiek v rts va n kamais lodzi š, aiz kura dz vo lapsa. Lapsa jaut , kas dz vo nami , skolot ja nor dot uz iepriekš atv rtajiem lodzi iem, aicina b rnus nosaukt, kas nami dz vo, lai nostiprin tu b rnu ieg t s zin šanas par to, kas dz vo nami . Gar m dodas vilks, kurš ar v las dz vot nami , skolot ja jaut b rniem, k vi i dom , vai p r jie draugi ielaid s vilku nami . Kad ar vilka lodzi š ir atv rts, skolot ja aicina b rnus piedal ties pirksti rota - zv ri nami dzied ja, bet b rni izkust j s piedaloties pirksti rota . Kad rota a ir nosp l ta, skolot ja aicina b rnus v lreiz apl kot nami u, piev ršot b rnu uzman bu, ka viens lodzi š v l ir ciet, tas rada b rnos interesi, noskaidrot, kas gan tur var tu dz vot. Skolot ja atver p d jo lodzi u, aiz kura dz vo l cis. L cis ir uzz m ts liel ks, par citiem zv riem. Skolot ja aicina b rnus padom t, vai visiem nami b s vieta? Vai l cis, dz vojot uz nami a jumta to nesabrucin s? Tikko l cis

grib ja iel st nami , tas s ka krakš t- skolot ja aicina b rnus atdarin t v rdus- „bl kš, bl kš”, paskaidrojot, ka t da ska a rodas m jai, k dai celtnei br kot. Kad pirmais nami š sabruka, skolot ja nami a att lu no em nost, past stot, ka zv ri cels jaunu, daudz liel ku nami u. Pie sienas tiek piestiprin ts jauns nami š, kurš ir liel ks par pirmo, tam atkal ir uzz m ti lodzi i, aiz kuriem dz vo zv ri. Lai b rniem rad tu priekšstatu, ka pirmais nami š ir maz ks, bet otrs liel ks, abi nami i tiek piestiprin ti pie sienas.

P c pasakas st st juma un demonstr juma, skolot ja aicina b rnus apl kot nami u, aicina pašiem atv rt lodzi us. B rni tiek aicin ti individu li atv rt lodzi us, skolot ja mudina past st t, kas tas par dz vnieku att lots. Mazie b rni, vai b rni kuriem gr t bas ir nosaukt att loto dz vnieku, tiek aicin ti pateikt k tas dz vnieks „run ”. B rni g st prieku, dzirdot un atdarinot dz vnieku ska as. Var ar izmatot iesp ju m c t b rniem dz vnieku v rdus un balsis, ko vi š v l nepaz st. Š darb ba att st s b rna v rdu kr jumu, sp ju veidot asoci cijas un ar atmi u. Kad b rns ir atveidojies dz vnieka „runu”, skolot ja b rnu paslav un nosauc pilnu v rdu, k sauc dz vnieku. Lai mudin tu b rnu past st t, kas tas ir par dz vnieku, skolot ja b rnam izdod jaut jumus- „Kas tas ir? „Kas tas ir par dz vnieku?” Skolot ja past sta, kas visiem zv riem ir kop gs, past sta, ka tie ir meža dz vnieki, b rniem tiek iepaz stin ti ar zv ru klasifik ciju. Skolot ja aicina apl kot zv rus, un past st t, k das tiem ir atš ir bas- lielums, kr sa, kurš var tu b t stipr ks.

Kad pasaka tiek st st ta atk rto ti, skolot ja aicina b rnus atv rt nami a lodzi us un past st t, kas ir att lots aiz lodzi , t d veid att stot b rna runu un papildinot v rdu kr jumu. Pasakas nami š br vi ir pieejams ikdien , t p c b rni sav starp var veidot dialogrunu, kop gi atverot lodzi us, un p rrun jot, kas nami dz vo. Tiek veicin ti ar matem tiskie priekšstati par lielumu, sal dzinot abus nami us. Lai b rniem b tu v l interesant k klaus ties pasaku, skolot ja aicina atdarin t dz vnieku darb bas, kust bas.

Pasaka „Vec ša cimdi š”(sk.3. pielikumū) (latviešu tautas pasaka)- pasaka tiek piemekl ta l dz ga iepriekš st st taj m pasak m, lai b rniem nostiprin tu zin šanas par dz vniekiem, to izskatu, dz vnieku ska m, ar dz vnieku v rdi atk rtojas (pel te P kst te, za is Balt ip tis), t d j di b rniem viegl k ir pasaku uztvert. Pasaku pl nots demonstr t izmantojot roku lelles. Pasakas demonstr jumam ir nepieciešamas roku lelles- muša, pele, za is, vilks, l cis gailis. No auduma ir uzš ts liels cimds, kurš atrodas uz zemes. Skolot ja s k st st t pasaku, past sta, ka bija auksta, auksta ziema, skolot ja aicina b rnus par d t, k zobi i klab, sitoties vieni pret otriem, t d veid tiek vingrin ta mutes muskulat ra, atverot muti un aizverot. Turpina st st t- vec tis brauca uz mežu- skolot ja aicina iesaist ties kust bu rota -

Cauri mežam rati brauc.

„Re, kur m ja!” brauc js sauc.

P kš i, skat- no ratiem te
Izlec maza pel te.
Dodas t uz m jas pusi,
Pieklauv pie durv m klusi.
„L dzu, pel t, iekš n c,
Tu mums b si ciemi š t ds.
K gan gad jies tu te-
T da maza pel te?”

Vec tim pazuda cimdi š, lai piev rstu b rnu uzman bu, skolot ja lieto izsauksmes v rdus- „Re! Cimdi š vec tim ir izkritis no kabatas un tagad atrodas uz m su pakl ja!” Skolot ja rosina b rnus izteikties, vai vec tim sals roka, ja viens cimds ir pazudis? Lai veidotu pasakas saikni ar b rna dz vi, skolot ja jaut , vai b rni ar ziem velk cimdus, k p c tie ir vajadz gi? Atg din jums b rnam par saikn m starp vi a ikdienas pieredzi un to, ko vi š redz demonstr jum , efekt vi par da v rdu visp r jo pielietojumu, lai aprakst tu priekšmetus un situ ciju. Turkl t, saik u veidošana starp abiem kontekstiem ir labs veids, k mudin t b rnu run t un komunic ties. Tas, ko b rns iem c s demonstr cijas laik , vai pasakas klaus šan s laik , noder br d , kad vi š v las run t par l dz g m situ cij m.

Tad par d s pirm rokas lelle- muša. Skolot ja b rniem jaut , vai mušai ir auksti? Skolot ja rosina b rnus atbild t uz uzdotajiem jaut jumiem, lai aktiviz tu b rnu runu. Sagaid jusi atbildes, skolot ja „ielidina” mušu lielaj cimd . Skolot ja em n kamo rokas lellei, kas ir pele. B rni tiek iepaz stin ti ar peli, pele nosauc savu v rdu, aicinot b rniem izdar t to pašu, un paspiest pelei roku. Pele ar dodas iekš lielaj cimd pie mušas. Kad tiek pa emts n kamais pasaku varonis, skolot ja aicina b rnus izkust ties, att lojot za a cilpošanu, lekšanu. Tiek emts n kamais pasaku varonis- vilks. Skolot ja aicina b rnus atk rtot, k saka vilks- auuu, auuu! Un ar vilka rokas lelle tiek ielikta lielaj cimd . Tad tuvojas l cis, zeme dreb- skolot ja paskaidro, ka l cis ir visliel kais no dz vniekiem, kurš v las sasild ties vec ša cimdi . Kad nu l cis ir ielaists sasild ties, zv ri, visi kop s k dejoj. Skolot ja ieliek savu roku cimd , to kustina, lai b rniem rad tu vizu lu priekšstatu, ka cimd notiek dejojšana. Skolot ja uzdodot jaut jumus, cenšas noskaidrot, vai cimdi ir visiem vieta? (m ina att st t lo isko dom šanu). Aicina b rnus atcer ties, k di zv ri, tad ir sal duši cimd - muša, pele, l cis, vilks (nav svar ga sec ba, k d b rni nosauc pasaku t lus, svar gi, lai atceras). Un te p kš i, kur gad jies, kur ne, uzrodas gailis, iedziedas- „Kikerig !” zv ri sab stas, cimdi u sarauj gabalos un katrs aizskrien uz savu pusi. Skolot ja rosina b rnus padom t un izteikt savas domas, kur tad visi zv ri i aizskr ja? Skolot ja pa to laiku nomaina cimdu pret auduma gabali iem, past sta, ka t ds palika cimdi š p c tam, kad zv ri to sapl sa. Skolot ja aicina salas t auduma gabali us, past stot, ka ir j saudz mantas,

gr matas un citas lietas, ir j uzmana savas mantas, ap rbs, lai tas nepaz d, jo vec tis v l pat šodien staig ar vienu cimdi u.

P c pasakas demonstr cijas, skolot ja aicina b rnus pašiem pa emt roku lelles, un iesaist ties pasakas demonstr cij . Skolot ja vispirms aicina b rnus nosaukt, k ds pasaku varonis ir vi am rok s, ja nevar nosaukt, tad aicina pateikt k dz vnieks saka. Ja b rns pasaka pareizi, skolot ja vi u paslav un pasaka dz vnieka pilnu nosaukumu, (str du gad jum , kad nevar sadal t k du no lell m, skolot ja ieliek burvju maisi , un aicina b rnus izvilkt k du no lell m). Skolot ja s k st st t pasaku, b rna uzdevums ir ievietot cimd savu dz vnieku kad skolot ja to ir nosaukusi. Ja b rnam gr t bas sag d uzdevums, skolot ja b rnu nosauc v rd , pasakot, ka tagad cimd ielien muša, t d j di, b rns saprot, ka ir vi a k rta likt lelli cimdi .

Lai att st tu diologrunu, skolot j roku lelles atst j uz galda, past stot, ka b rni br vaj laik var t s izmantot, izsp l jot savu pasaku, t d j di socializ joties, att stot izt li, runu.

P c pasaku st st šanas un demonstr cijas skolot ja atk rtoti veic b rnu runas att st bas v rt šanu, lai noskaidrotu, vai izvirz t hipot ze - **1-3 gad ga b rna runas att st ba tiek veicin ta, ja tiek izmantotas vecumposmam piem rotas pasakas; ja tiek izmantots pasakas st st jums apvienojum ar pasakas demonstr jumu**, apstiprin s vai n . Veiktais p t jums- pasaku demonstr jums, apstiprina izvirz to hipot zi. Demonstr jot pasakas b rniem, viennoz m gi tiek veicin ta runas att st ba, protams, katram b rnam t atš iras- citam v rdu kr jums tiek paplašin ts, citam tas nemain s. Bet 70% b rnu, kuri iesaist ti p t jum - runa tika veicin ta. K piem ru var min t pirm s jaun k s pirmsskolas vecuma b rnus, lai ar vi u v rdu kr jums un runas att st ba atš iras oti, p c pasaku demonstr juma, b rni daudz vair k ikdien , sp l joties ar rota liet m- paši zv riem, aktiviz ja ska u atdarin jumu. B rni atdarin ja su u riešanu, t d veid b rni pal n m s k veidot v rdus- auva, vauva, vauvi, peles p kst šanu-, u.c. Demonstr jot pasakas, j min, ka tiek veicin ta ar uzman bas notur ba- kurš ir svar gs nosac jums, lai b rna runas att st ba tiktu veicin ta, ja b rnam ir interese par redzamo, ja b rn tas rada pozit vu emocion lo p rdz vojumu, tad var apgalvot, ka runa tiek att st ta. B rnam ir viegl k pasaku uztvert, viegl k ir asoci t att lu ar ska u vai v rdu. B rns v las pats iesaist ties demonstr jum , kas jau pier da, ka vi u demonstr jums neatst j vienaldz gu. Kas gan lab k var att st t b rna runu, ja ne savstarp j saskarsme ar vienaudžiem, kas notiek savstarp ji izmantojot demonstr jum izmantotos materi lus- roku lelles, att lus, kurus stiprin t pie virsmas, uzz m tais nami š.

B rni iesaist j s nodarb b s, kur s tika st st ta pasaka un veikts t s demonstr jums. Pirmaj pasak „**K pel ns un l c ns g ja bolos**”, b rniem visliel ko interesi izrais ja izmantot demonstr juma metode. Vi us interes ja, k var pielikt un no emt pasaku varo us. Š pasaka bija izv l ta atbilstoši vecumposmam, paši priekš pirm s jaun k s grupas b rniem, jo t

bija sa, jo maz kajiem b rniem ir gr ti nos d t uz vietas, gr t bas ar uzman bas notur bu. B rniem patika iesaist ties pašiem pasakas demonstr cij , kad skolot ja aicin ja piestiprin t k du no nosauktajiem pasaku t liem- ja k ds izv l j s ne to t lu, b rni aizr d ja un teica, ka tas nav pareizas- tas noz m , ka b rni ar interesi v ro citus un labo k das. Ja šo pasaku pl no atk rtoti demonstr t p c k da laika, lai to padar tu v l interesant ku un rad tu b rnos pozit vu emocion lo p rdz vojumu- p c pasakas var b rnus pacien t ar boliem, t radot pasakas saikni ar b rna dz vi, lai veidotu ar pasakas t liem l dz gas darb bas, kuri dev s p c boliem un noteikti tos m j s nogaršoja. P c bolu degust cijas, skolot ja b rniem var uzdot jaut jumus, k bols garšoja- tas bija salds, sk bs, k da tam bija kr sa, k du fig ru tas atg din ja? Uzdodot jaut jumus, b rni tiek rosin ti dom t un izteikt savas versijas par bolu-ar t d veid tiek veicin ta b rna runas att st ba. Var uzdot ar jaut jumus, k garšoja boli pelei un l cim, rosin t izdomu un sekm t runas att st bu.

Otra pasaka „**Nami s**” – š pasaka b rniem patika oti, jo taj bija p rsteiguma momenti- bija pasl pušies zv ri aiz nami a durv m- ar interesi gaid ja, kad atv rsies n kamais lodzi š, un k tas zv rs izskat sies. B rniem pašiem patika izmantot atveramos lodzi us, bija aizr vušies ar iesp ju apl kot, kas tajos ir uzz m ts. Verot va lodzi us, tiek vingrin ta pirkstu s k muskulat ra, kas ir viens no veicin t jiem runas att st b . Maz kajiem b rniem, k d br d k uva garlaic gi, bet tad, kad tika att lotas dz vnieku ska as, vi i atkal piev rs s pasakas st st jumam un demonstr jumam, paši iesaist j s atk rtot ska as, katram tas izdev s sav d k, ta u vi i taj iesaist j s, uzman bu piesaista ar skolot jas balss tembra mai as. Lielajiem b rniem nesag d ja gr t bas atk rtot dz vnieku nosaukumus, ar otr jaun k vecuma b rni to dar ja k katram san k, t p c svar gi ir skolot jai p c katra nosaukt dz vnieka, pateikt pareizi, skaidri k sauc šo zv ru. Šaj pasakas demonstr juma reiz tika izmantota dziesma par peli, demonstr jot atk rtoti var izv l ties dziesmu, panti u par k du citu pasakas t lu, lai ir daž d ba. Lai b rniem b tu vel interesant k klaus ties dz vnieku ska as, var izmantot skanoš s gr matas- tas ir lielisks veids, k b rns var apg t dz vnieku ska as. Tas ir pavisam sav d k un neierasti, t p c b rniem tas noteikti var tu rad t lielu interesi, l dz ar to- v lmi atdarin t dzird t s dz vnieku ska as. Lai sekm tu b rnu runu, atmi u, skolot ja var v lreiz atg din t, k katru no zv riem sauca, k di ir vi u v rdi- pel te P kst te, za is Balt ip tis, varde L k t ja. Skolot ja uzdod jaut jumu, kura zv ra v rds bija L k t ja? utt. T d veid b rns tiek rosin ts dom t un izteikties. B rnu runa, dom šana, sal dzin šanas sp jas tiek veicin tas, sal dzinot divus nami us, kuri ir piestiprin ti pie sienas un, kurus b rni var apl kot- pasaku demonstr jot atk rtoti, var nomain t nami a formu, kr su, kas atkal aus b rniem izteikties un dom t.

Treš pasaka „**Vec ša cimdi š**”- š s pasakas demonstr jums b rniem patika vislab k, t p c, ka tika izmantotas roku lelles, b rni ar interesi izp t ja katra dz vnieka lelli- paši taj s

ielika roku, kas sagādā ja savdabīgu pieredzi. Interesi izraisa arī milzīgais cimdus, citpasakas stāstjuma un demonstrācijas laiks, var salīdzināt vecšā cimdi un arbrūnū cimdiem – rosināt paststāstus, kas tie atširas, kas kopīgus, salīdzināt krāsu, utt. Bērni var ielikt rokas lielajā cimdā, paststāstus vai tas der, vai ir par lielu – tādējādi attīstot runu, komunikāciju, spriestspēju. Bērniem patīk ar dinamiskām pauzēm, kuru laikā varēja izkustties, šoreiz tika atdarināts zaiss, tīkšana, cilpošana, nākamreiz var attīlot citu zviru. Dinamiskās pauzes ir nepieciešamas, lai bērni emocionāli nenogurtu – tādēļ vajag izkustties, uzķēdu mirkli mainīt ierasto pozīciju. Bērniem vislabāk izdevs atdarināt vilka skaņu – tādēļ piesaistīja vislielāko uzmanību skolotāja vilka skaņu atdarināja ar dažādu intonāciju, kas bērniem lika ieklausīties. Bērniem emocionālu prādzvojumu izraisa cimdā saraušana gabalos, lielie bērni pauda sašutumu, ar izsaukmesvārdiem: „Ak, nē! Kāpēc viņi to izdarīja?” – pasakas demonstrācijās rosināja bērņus skolotājam uzdod jautājumus, kas ir viens no nosacījumiem, lai bērņuruna tiktu vecināta. Demonstrējot pasaku citreiz, var mainīt vidi, kur pasaku demonstrēt – vislabākais variants, būtu ziemas laiks, snieg, kad laika apstākļi to atļauj, tādēļ veidbērņi ir daudz tuvāk pasakas sižeta vietai.

Secinājumi: Ja tiek izmantotas vecumposmam atbilstošas pasakas, ja tās tiek demonstrētas, ir interesantas, skolotāja piedāvā dažādas aktivitātes, tad bērņuruna tiek sekmīga, attīstīta, bērniem tiek paplašināts vārdu krājums, tiek veicināta iztēle, fantāzija. Literārais darbs ir ļoti labs palīgdzeklis valodas bagātināšanai. Pirmās jaunākās pirmsskolas izglītības bērņus piesaistīt pasaku klausīšanai un vērot demonstrāciju ir pavisam vienkārši – pedagogam ir tikai jāatrod pareizā metode, pareizas pielietojums, ar individuālu pieeju bērņam – sarunu, rotaļu, saskarsmes veidā. Kājautika minētā pedagogs ir piemērs, paraugs bērņam, ja pedagogs bērņos rada interesi, uzticēšanos, tad ikdienā nevajadzētu rasties nekādi problēmas. Līdz ar to, tiek veicinātas visas psihiskās, garīgās, fiziskās attīstības jomas.

Atkārtota bērņurunas attīstības pārbaude pēc veikta prāstjuma

(sk. 3. un 4. tabulu)

Megija – jau pirms veikta prāstjuma iesaistījās vārdu atkārtošana, jāsecina, kāpēc demonstrācijā Megija dara to daudz vairāk – atkārtot gan skolotāja teiktos vārdus, gan pati aktīvi atdarina dzvnieku skaņas.

Agija – pēc pasaku demonstrācijā, vairākrūn izmanto skaņu atdarinājumus, kuri pirms tam reti tika izmantoti; lielāka interese ir par demonstrācijā materiāliem – pašu uzmanību piesaista pasak „Namiš” uzzīmātais namišs, aizkura lodziņiem ir uzzīmāti zvāri; lai ar

skolot ja izmanto Agijas interesi par šo metodisko materi lu un rosina atk rtot dz vnieku v rdus, kuri ir att loti, Agija nev las atk rtot v rdus.

Gabrialā- t k vi a ir jaun kais b rns pirmsskolas izgl t bas grup , tad j secina, ka Gabrielas run vair k par d s ska u atdarin jumi, piem ram- kad zv ri sar va vec ša cimdu gabalos, Gabrielā izmantoja br din juma kust bu atveidošanu, izrun jot v rdus- „Nu, nu”. Šo v rdu salikumū vi a daudz biež k izmanto ar ikdien , kad saskaras ar k du neveiksmi vai nepat kamu situ ciju.

B rnu runas att st ba (sk.3.tabulu).

3.tabula. Runas att st bas krit riji 1.pak pe p c p t juma (vadl nijas)

Labi (L)

Da ji (D)

Slikti (S)

Nr. p. k.	B rna v rds, vecums	atdarina apk rtn dzirdam s ska as	ir pietiekams v rdu kr jums (atbilstoši vecumposmam) apm ram 30-90 v rdi	izmanto run apg tos v rdus.
1.	Agija 1 gads 10 m neši	L	S	S
2.	Megija 1 gads 10 m neši	L	D	L
3.	Gabrialā 1gads 4 m neši	D	S	S

Pirmaj jaun kaj pirmsskolas vecum , runa tiek sekm ta, ja latviešu valodas nodarb b s, ar ikdien tiek izmantots pasakas demonstr jums. Runa tiek sekm ta, ja b rniem ir iesp ja pašiem izmantot metodisko materi lu, iesaistoties ikdienas rotā s, sp l s. Tom r vienam no b rniem runas att st ba nav paši sekm ta, to var pamatot uz to, ka b rns ir jaun kais šaj PIG grup , l dz ar to, šim b rnam vajag citu pieeju runas att st bas sekm šana, vai ar ir j str d vair k individu li. Š b rna izzi as procesi notiek l n k nek p r jiem, t p c runas att st ba ir v j ka.

Otraj jaun kaj pirmsskolas izgl t bas grup ir ar b rni, kuriem runas att st ba tika veicin ta, klausoties pasaku un v rojot t s demonstr jumu. B rni uzman gi klaus j s pasakas st st jum , ar interesi v roja pasakas demonstr jumu. Akt vi iesaist j s dz vnieku ska u

atdarin šan , daži uzreiz sauca zv ru nosaukumus. B rniem prieku, interesi sag d ja iesp ja pašiem izm in t visus demonstr cijai nepieciešamos materi lus, iesaist j s sarun s savstarp ji, aktiviz jot dialogrunu. Apvienojat pasakas st st jumu ar demonstr ciju, b rniem rodas liel ka interese par rota nodarb bu, ir liel ka uzman bas notur ba. Ar šim vecumposmam pasakas bija piemekl tas piem rotas. Ir b rni, kuriem att st ba run tom r netiek paši veicin ta, tas noz m , ka nepieciešams str d t p c individu la pl na ar šiem b rniem.

Artis- ar interesi v ro pasaku demonstr ciju; pauž emocijas par literat ras t liem, klaus s liter ros tekstus ar interesi; p c pasaku demonstr juma daudz biež k sarun s var dzird t lietojam paš bas v rdu apz m jot lietv rdu- maza pele, liels l cis, auksts laiks, u.c.

Reinis- v ro pasakas demonstr jumu, iesaist s taj br d , kad tiek atveidotas dz vnieku ska as; pas vi atk rto skolot jas nosaukto dz vnieku v rdus; tom r akt vi iesaist s dialogrun s ar citiem vienaudžiem, kad att lo k du no pasaku varo iem; joproj m lieto „mazb rnu” valodu; v rdu kr jums minim li palielin jies; izvair s sniegt atbildes uz jaut jumiem.

Madara- akt vi iesaist s v rošanas proces , ir paciet ga, v r ga; atveido daž du dz vnieku ska u- izdodas pareizi izrun t dažus zv ru v rdus- l cis, pele, lapsa; labpr t iesaist s dinamiskaj s pauz s- cenšas dzied t l dzi dziesm m; v rdu kr jums ir palielin jies.

Gvido- biež k sarun s lieti paš bas v rdu kas apz m lietv rdu; ir pietiekams v rdu kr jums, atbilstoši vecumposmam; iesaist s sarun s gan ar pieaugušo, gan ar vienaudžiem; atk rto v rdus, atdarina ska as, kuras saka skolot ja; atbild uz jaut jumiem; akt vi iesaist s komunik cij ar vienaudžiem.

R dolfs- ar aizraut bu, interesi v ro pasakas demonstr jumu; visakt v kais b rns, kad tiek uzdoti jaut jumi, tiek ar sagaid tas atbildes; prot raksturot dz vnieku r j s paz mes, dz ves vietu nosauc; turpina atk rto v rdus, ska as, kuras skolot ja st sta; ir pietiekami plašs v rdu kr jums, atbilstoši vecumposmam; prot nosaukt savu, savu tuv ko cilv ku v rdus; sarun s daudz lieto paš bas v rdus kop ar lietv rdu; prot nosaukt dz vniekus, v rojot tos att los; prot atbild t uz skolot jas jaut jumiem, par to ko redz un dzird; run lieto vienk ršus teikumus- 3 l dz 4 v rdi.

B rnu runas att st ba (sk.4.tabulu).

4.tabula.Runas att st bas krit riji 2.pak pe

(vadl nijas)

Labi (L)

Da ji (D)

Slikti (S)

Nr. p. k.	B rna v rds, vecums	ir pietiekams v rdu kr jums (atbilstoši vecumposmam) aptuveni 300-500 v rdi	klaus s un uztver dzird to(atbild uz jaut jumiem, paskaidro, st sta)	nosauc lietu rds, kas apz m biež k lietojamos priekšmetus un dabas objektus	lieto paš bas v rds, kas raksturo priekšmetus un dabas par d bas	prot nosaukt gr matu ilustr cij s redzamo
1.	Artis 2 gadi 7 m neši	D	S	L	D	D
2.	Reinis 2 gadi 7 m neši	S	S	S	S	S
3.	Madara 2 gadi 6 m neši	D	D	D	S	D
4.	Gvido 2 gadi 4 m neši	D	D	L	L	D
5.	R dolfs 2 gadi 3 m neši	L	L	L	L	L

Secin jumi: P c atk rtoti veikta runas att st bas p t juma var secin t, ka pasakas demonstr jums ir oti labs veids, k sekm t b rna runas att st bu. Ja b rnam tiek sniegts vizu ls priekšnesums, tad tas rada daudz liel ku interesi par pasak notiekošo, b rniem rodas vair k jaut jumu par to, k p c tas t notika, un ir viegl k atbild t uz uzdotajiem jaut jumiem, v rojot pasakas t lus vizu li. Ja pedagogs vad s p c visiem nosac jumiem- k das pasakas izv l ties atbilstoši vecumposmam, k das metodes pielietot, lai demonstr jumam b tu k da noz me, un tas b rniem patiktu- tas ir viens no lab kajiem veidiem, k b rnam apg t runu, paplašin t v rdu kr jumu, vingrin t pareizu v rdu izrunu, att st t balss inton cijas m ku

Secinājumi

1. No agras bērnam būs jālasa paust savas domas, emocijas ar vārdiem. Bērni no mazotnes mācās runāt, jo ieklausās vārdos, kas tiek lietoti bērnam apkārt ik dienu. Jau no mazotnes bērns lasa apģērbu, jo apģērbu vārdus, tiek apģērbta runa, bet apģērbtu runu - bērns spēj sazināties ar sev svarīgiem cilvēkiem.

2. Svarīgi ir pedagoga piemērs, tāpēc pedagogam vienmēr jāpiedomā pie saviem vārdiem, rēķinās, bērni mācās atdarinot pieaugušo. Bērni mācās runāt klausoties viņiem teiktajos vārdos. Pedagogam ir svarīgi atrast kopīgus valodu ar bērniem, ir jārada uzticības sajūta.

3. Pirmajam un otrajam jaunajam pirmsskolas vecumam, pašam uzmanība ir jāpievērš bērnam runas attīstībai, ir jāmeklē ieklausīties bērnam teiktajam, svarīgi ir uzdot jautājumus un sagaidāt atbildi, nevis atbildēt bērnam vietā.

4. Sakarā bērns vairāk lieto monologrunu, kas ir uz sevi vērstā runa. Monologrunu bērns izmanto spējoties. Tomēr vēlāk, kad vārdu krājums ir paplašinājies, bērns sāks apģērbt dialogrunu. Lai sekmētu dialogrunu, liela nozīme ir bērnam saskarsmē ar vienaudžiem.

5. Trīs gadu vecumā pienāk brīdis, kad bērns oti vēlas visu uzzināt, to sauc par „kūpīšu” vecumu. Šajā dzīves laikā ir svarīgi mudināt bērnu uzdot jautājumus, jo tie ļauj iedziļināties veicināt runas attīstību. Caur izziņu bērns apģērbst jaunus vārdus, bagatino savas vārdu krājumu, un iemācās uzdot jautājumus. Bērns pamazām sāks apģērbt mēķināt lietot savas runas lietvārdus, kurus papildina ar pašas vārdiem.

6. Lai vērtētu bērnu runu, pedagogs vadās pēc noteiktiem kritērijiem, pēc kuriem var noteikt bērnam attīstību. Vērojot bērnu, pedagogam ir vieglāk saprast tos uzdevumus, kas jāveic, lai bērns attīstītos pilnveidīgi. Tāpēc ir svarīgi pirms vērtēt bērnu, izziņot runas attīstību noteiktajam vecumposmā. Pēc bērnu novērtēšanas, pedagogs var sākt veidot individuālu plānu, kā palīdzēt bērnam, šajā gadījumā - runas attīstībai sekmīgai. Ir iespējama pašam izstrādāt kuru metodisko materiālu, var vadīties pēc jau sagatavotiem materiāliem. Runas pilnveidīgu attīstību veicina runas vide, kuru nodrošina pedagogs apkārtējiem cilvēkiem.

7. Lai sekmētu bērnu runas attīstību, pedagogs savā darbā var izmantot daiļliteratūras pasakas, dzejoļus, ar dziesmas. Pirmās un otrās jaunākās pirmsskolas grupas bērniem, pašiem ir pasakas, jo rada interesi, viņi uzzināt tīkstošos notikumus.

8. Ja pasakas tiek papildinātas ar demonstrāciju, tad tiek attīstīta ne tikai bērnam runa, uzmanība noturba, spriestspēja. Vizuāls priekšnesums ļauj bērnam daudz labāk sekot pasaku varoņiem, bērniem ir iespējama redzēt, kāds tad izskatās pasaku varonis.

9. Bērns vairāk interesē materiāli, ar kuriem paši var darboties – tos aptaust, atvērt, pielietot. Šajās demonstrācijās bērniem vislielāko interesi un vēlmi izmīnīt rada roku lelles. Tāpat bērni var „vadīt” pīcīpaša iecerētā plāna.

10. Ja bērns pats tiek iesaistīts pasakas demonstrācijā, tas nodrošina viņa saskarsmi, veicina komunikāciju, attīstīšanu. Protams, pedagogam pirms pasākuma jānodrošina tā, lai bērniem būtu piemēroti atbilstoši vecumposmam – tīmīr jābūt sīmi, jābūt radošiem pozitīviem prādzīvojumiem, jābūt pamācošiem, jābūt viegli uztveramiem vārdiem, vajag pasakas stāstīt, lai ar klausītājiem būtu acu kontakts. Izmantojot visus šos ieteikumus, pedagogs bērnam runu var attīstīt ar interesantu pieeju. Bērns nemaz nepamanīs, ka pedagogs uzsver uz kāda konkrēta vārda, jo pašam bērns interesanti to atkārtot, vērojot pasakas demonstrāciju.

11. Pētījumam izvirzīt hipotēzi ir apstiprināta. 1-3 gadu bērnam runas attīstība tiek veicināta, ja tiek izmantotas vecumposmam piemērotas pasakas, ja tiek izmantots pasakas stāstījums, apvienojums ar demonstrāciju.

12. Nozīmīgu vietu bērnam runas attīstībā ieņem sistēmiska bērnam runas analīze pīcī iepriekš izvirzītiem kritērijiem.

Literat ras un avotu saraksts

1. Boltiņa, L., Bula-Biteniece, I., Gorjakiņa, S., Jurisone, B., Silova, M., Stradiņa, M., Tempelfelde, I. (2012). *Pirmsskolas izglītības mēcību saturprogramma*. Rīga: Valsts izglītības satura centrs
2. Baha, V. (2008). *Es varu!* Izdevniecība „Pētergailis”
3. Boša, R. (1999). *Bērņa runas aktivizācija bērnu dzimst. „Mēcību apgāds NT”*
4. Boša, R. (1989). *Bērņa runas aktivizācija bērnu dzimst.* Rīga
5. Brice, B. (2007). *Skaņu pasakas un ritmu rotaļas*. Rīga: Zvaigzne ABC
6. Chapman, R. (2000). Children's language learning: An interactionist perspective. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, (41),33–54
7. Freiberga, I. (1997). *Literārie darbi kā bērnu radošās aktivitātes veicinātāji pirmsskolas vecumā*. Rīga: Izdevniecība „Vērti”
8. Freiberga, I., Priede, L. (2007). *Bērns mācās izzināt pasauli*. Rīga: SIA Izglītības sociālā
9. Gbele, I. (2012). *Pasaku dziedinošais spēks*. Jelgavas tipogrāfija
10. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA Izglītības sociālā
11. Hadačonoka, I., Hadačonoka, L., Staševiča, L., Merirandere, R. (2002). *Sociālās pedagogas un bērnu ar valodas sistēmiskām traucējumiem*. Apgāds „Rasa ABC”
12. Latviešu tautas, ciltautu pasakas (2011). *Dzīvnieku pasakas*. Zvaigzne ABC
13. Liepniece, D. (1992). *Bērns pasaulē un pasaule bērnam*. Rīga: Zvaigzne
14. Lielausē, G. (2015) Valodīgas attīstības pasākumi jaundzimušajiem! *Šīpuļtis*,(99), 55-57
15. Markus, D. (2003). *Bērņa valoda: no pirmās kļūdziena līdz pasakai*. „Rasa ABC”
16. Markuss, D. (2007). *Bērns runā kultūras pasaulē*. Apgāds „Rasa ABC”
17. Malciūt, G., Pomerleau, A., Seguin, R. (2004). *The ALI program* Université du Québec à Montréal
18. *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīniju*. (31.07. 2012.) Rīga: Ministru kabineta noteikumi Nr.533 Izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14.pantā 18.¹ punktu
19. Osareh, F. (2011). *Effects of stories on language development*. *Journal of Research and Development of Preschool Education*, (3), 18-20
20. Puškarevs, I. (2001). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: RaKa
21. Randoha, A., Narnicka, S., Fjodorova, O., Šle, V., Švēde, S., Māsa, M., Čuze, L., Brūdiņa, B. (2008). *Ideju krātuvē pirmsskolai 1. Rota nodarbības 2-5 gadus veciem bērniem*. Rīga: Zvaigzne ABC

22. Rēde-Draviņa, V. (1982). *No pieciem mēnešiem, līdz pieciem gadiem*. The Baltic scientific institute in Scandinavia
23. Sīle, S., Volkova, L. (2011). *Virtību vācēl te pasākums, rotaļas un spēlītes*. Rīga: Zvaigzne ABC
24. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
25. Vecgrīve, A., (2005). *Ce vedis pieaugušajiem pār bērniem zemi*. Zvaigzne ABC
26. Vigotskis, L. (2002). *Domāšana un runa*. Apgāds „EVE”
27. Zinkeviča-Jevstigejeva, T. (2006). *Projekti psihodiagnostikā pasaku terapijā*. Rīga: SIA Izglītības satori

Pielikumi

Pielikums nr.1

„K pel ns un l c ns bolos g ja” latviešu tautas pasaka

K du dienu l c ns kop ar savu mazo draugu pel nu dev s uz d rzu p c boliem. Non kuši d rz , vi i redz ja, ka visi aug i atrodas augstu paš beles galotn . L c ns ar ab m priekš ep m satv ra beles stumbru un m s purin t, bet boli zem nekrita.

Pel ns- „Varb t m s varam te mazliet pas d t un pagaid t, kam r k ds bols nokrit s? T ta u vi i dara, vai ne?”

L cis- no urd ja un noteica- „Ilgi gaid t nevar, jo oti gribas st! B s tom r man j lien augš .”

Pel ns iep kst j s- „L c n, tu nokrit si!”- un sa mis d šu, vi š piebilda- „Es r pšos augš !”

L cis- „Nu, labi”,- l c ns noteica, bet t li piekodin ja, lai pel ns ir oti uzman gs.

Pel ns v l nekad nebija r pies tik augstu kok , turkl t š s beles galotne š ita slejamies l dz pašiem m ko iem.

Ar sirsngu ap m bu, pel ns naski p rvar ja vienu zaru p c otra. Turkl t k rdinošie aug i jau k uva skaidri saredzami, lieli un sul gi tie v d ja paš koka galotn . Zaru p c zara, loku p c loka, vij s pel na ce š bel . V l viens hop, un pel ns jau tika zar , kur var ja aizsniegt pirmo bolu. Maza piep le un pukš!- pirmais auglis jau aizripoja lej pie l c na. Pukš!- un ar n kamais krita no zara. Pel ns meta lej bolus vienu p c otra, kad vi u piepeši no darba iztrauc ja zvirbulis, kas bija uztupies paš beles galotn , un s ka klabin t kn b ti:

Zvirbulis- „Ko tu tur tagad dari, pel n!?”

Pel ns- „Labdien!- p rsteigtais pel ns iep kst j s. Tad jau spar g k piebilda- Es lasu bolus. Tas ir, - m s abi las m, kop ar l c nu.”

Zvirbulis- „Es tev pal dz šu!” Un ar kn bi nor va bolus un meta tos zem .

Kad pel ns un zvirbulis bija piekusuši, zvirbulis aizlidoja, bet pel ns nor p s no beles.

L cis- „Tu gan, pel n, kop ar zvirbuli tik daudz bolus nopl ci, saliksim tos groz un dosimies uz m j m nogaršot.”

Pel ns un l c ns salika bolus grozi . Dodoties m j s, l c ns nesa grozi u, bet pel ns to mazliet past ma no apakšas, lai l c nam viegl ks nesamais.

T ruma vid , ne augsts, ne zems, st v nami š. Gar m nami am skrien pel te- p kst te.

Pel te- „Kas te nami dz vo?”

Neviens neatsauc s. Pel te ieg ja nami a un s ka tur dz vot.

Pie nami a piel ca varde.

Varde- „Kas te nami dz vo?”

Pel te- „Es, pel te- p kst te! Bet kas tu esi?”

Varde- „Es esmu vard t- l k t ja!”

Vard te ieleca nami , un abas ar pel ti s ka tur dz vot.

Gar m cilpo za tis- balt ip tis. Apst jas un jaut :

Za is- „Kas te nami dz vo?”

Pel te- „Es, pel te- p kst te!”

Varde- „Es, vard te- l k t ja!”

Pel te, vard te- „Bet kas tu esi?”

Za is- „Es esmu za tis- balt ip tis!”

Pel te, vard te- „N c pie mums dz vot!”

Za tis ieleca nami ! Un s ka visi tr s dz vot nami .

Gar m iet lapsi a- m si a. Pieklauv pie lodzi a un jaut :

Lapsa- „Kas te nami dz vo?”

Pel te- „Es, pel te- p kst te!”

Varde- „Es, vard te- l k t ja!”

Za is- „Es, za tis- balt ip tis!”

Pele, za is, varde- „Bet kas tu esi?”

Lapsa- „Es esmu lapsi a- m si a!”

Pel te, vard te, za is- „N c pie mums dz vot!”

Lapsi a ieg ja nami ! Un s ka visi etri dz vot nami .

Atskr ja pel kais vilci š. Iel koj s pa lodzi u un jaut :

Vilks- „Kas te nami dz vo?”

Pel te- „Es, pel te- p kst te!”

Varde- „Es, vard te- l k t ja!”

Za is- „Es esmu za tis- balt ip tis!”

Lapsa- „Es esmu lapsi a- m si a!”

Pel te, vard te, za is, lapsa- „Bet kas tu esi?”

Vilks- „Es esmu pel kais vilci š!”

Pel te, vard te, za is, lapsa- „N c pie mums dz vot!”

Vilks iel da nami ! Un s ka visi pieci dz vot nami .

T vi i dz voja nami a un dziesmas dzied ja. Te gar m l cis- epainis iet! Ieraudz ja l cis nami u. Dzesmas sadzird ja. L cis apst j s un ier c s no visa sp ka:

L cis- „Kas te nami dz vo?”

Pel te- „Es, pel te- p kst te!”

Varde- „Es, vard te- l k t ja!”

Za is- „Es esmu za tis- balt ip tis!”

Lapsa- „Es esmu lapsi a- m si a!”

Vilks- „Es esmu pel kais vilci š!”

Pel te, vard te, za is, lapsa, vilks- „N c pie mums dz vot!”

T nu l cis l da nami . L da- l da, l da- l da- nek di iel st nevar ja. Tad l cis saka:

L cis- „Es lab k nami am uz jumta dz vošu!”

Pel te, vard te, za is, lapsa, vilks- „Tu ta u m s nospied si!”

L cis- „N , n , nospied šu!”

Pel te, vard te, za is, lapsa, vilks- „Nu tad k p ar!”

Tikko l cis uzs d s uz jumta- bl kš - bl kš !- nami š s ka krakš t un sabruka. Tik tikko no nami a pasp ja izskriet pel te-p kst te, vard te- l k t ja ,za tis- balt ip tis, lapsi a- m si a un pel kais vilci š! Sabrukuš nami a iem tnieki nol ma uzcelt jaunu namu, lab ku un liel ku par iepriekš jo.

„Vec ša cimdi š” latviešu tautas pasaka

Dz voja sirms vec tis. Reiz aukst ziemas laik vi š brauca uz mežu p c malkas. Te vec tim iegrib j s aizdegt p p ti. Cik m vi š azot mekl ja p p ti, tabaku un š iltavas, tik m pazaud ja vienu cimdi u.

Muša, b gdama no sala, ierauga cimdi u, ieskrien iekš un s k no prieka dancot.

Pel te, b gdama no sala, ierauga cimdi u un jaut - „Kas te cimdi danco?”

Muša- „Es, pati mušu ni iene. Bet kas tu esi?”

Pele- „Es esmu pel te- p kst te. Ielaid mani pasild ties!”

Muša- „Nu lien un sildies!”

Pel te ielien cimdi un abas ar mušu s k dancot.

Za tis, b gdams no sala, ierauga cimdi u, skrien kl t un jaut - „Kas tai cimdi danco?”

Muša- „Es, muša- ni iene, un pel te-p kst te. Bet kas tu t ds esi?”

Za is- „Es esmu za tis- balt ip tis. Ielaidiet mani pasild ties!”

Muša- „Labi, lien un sildies!”

Za tis ielien cimdi , un nu s k visi tr s dancot.

Vilks, b gdams no sala, ierauga cimdi u, pieskrien kl t un jaut - „Kas tai cimdi danco?”

Muša- „Es, muša- ni iene, pel te-p kst te un za tis-balt ip tis. Bet kas tu t ds esi?”

Vilks- „Es esmu vilks- strupausis. Ielaidiet mani pasild ties!”

Muša- „Labi, lien un sildies!”

Vilks ielien cimdi , un nu visi etri s k dancot.

L cis, b gdams no sala, atrod cimdi u un jaut - „Kas tur tai cimdi danco?”

Muša- „Es, muša- ni iene, pel te-p kst te, za is-balt ip ties un vilks- strupausis. Bet kas tu t ds?”

L cis- „Es, pats liel kais pinka. Ielaidiet mani pasild ties!”

Muša- „Labi, lien un sildies!”

L cis ielien cimdi , un nu visi pieci s k pa cimdi u dancot.

Te, kur bijis, kur ne, atskrien gailis un aizdziedas- „Kikerig , skriesim nu!”

Dancot ji nob stas, un visi s k ar sp ku lauzties no cimdi a r . Muša dodas uz ni a pili, pel te- uz kartupe u pagrabu, za tis- auz s, vilks- kr mos, l cis- mež . Skriedami sapl š vec ša cimdi u. Un t vec tis l dz šai dienai staig ar vienu cimdi u.